

MAGYAR IPARMŰVÉS ZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

ÖTVÖSSÉG
FEMMŰVESSÉG
BELSŐÉPÍTÉS ZET
DÍSZLET- ÉS
JELMEZTERVEZÉS
TEXTILMŰVÉS ZET
GOBELIN
BŐRMŰVESSÉG
KERÁMIA
PORCELÁN
ÜVEG
ALKALMAZOTT GRAFIKA
IPARI FORMATERVEZÉS
MŰVÉS ZETELMÉLET
RESTAURÁLÁS
OKTATÁS
MŰHELYEK
GYŰJTEMÉNYEK
KIÁLLÍTÁSOK
SZAKIRODALOM

Főlépcsőház (részlet), Vigadó, Budapest /
The main stair hall (detail). Vigadó, Budapest

GOLDSMITH'S ART
METALWORK
INTERIOR DESIGN
STAGE AND
COSTUME DESIGN
TEXTILE ART
TAPESTRY
LEATHER DESIGN
CERAMICS
PORCELAIN
GLASS
APPLIED GRAPHICS
INDUSTRIAL DESIGN
ART THEORY
RESTORATION
EDUCATION
STUDIOS
COLLECTIONS
EXHIBITIONS
LITERATURE

2014/5

Főszerkesztő:
KISS ÉVA művészettörténész

Szerkesztőbizottság:
DAVID KATALIN művészettörténész
ERNYEY GYULA designer, szaktörténész
FELEDY BALÁZS művészetkritikus
MASCHER RÓBERT designer,
a FISE elnöke

MEZEI GÁBOR belsőépítész
N. DVORSZKY HEDVIG
művészettörténész
RITOÓK PÁL művészettörténész
SCHRAMMEL IMRE
keramikus és porcelántervező
SIMON KÁROLY designer

Olvasszerkesztő:
ANTAL MARIANN

Szerkesztő:
VERESS KINGA

Hírszerkesztő:
NAGY FRANCISKA

Fordító: MENTE ÉVA

Felelős kiadó:
Nemzeti Művészeti és
Kulturális Kapcsolatok
Alapítványa, KISS JÓZSEF

Gazdasági vezető: ANDA JUDIT
Telefon: 20/299-0767

Lapalapítók:
FEKETE GYÖRGY
N. DVORSZKY HEDVIG
SCHRAMMEL IMRE

Szerkesztőség: 1091 Budapest, Üllői út 33-37.
(az Iparművészeti Múzeum épületében)

Telefon: 218-7582

Fax/üzenetrögzítő: 218-7582

Adminisztrátor: Horváth Róbert

Fogadóórak: kedden és csütörtökön
10-től 12 óráig

Évente tízszer megjelenő művészeti folyóirat
Új folyam 21. – 2014/5 (június)

E számunk megjelenését
a Nemzeti Kulturális Alap
Folyóirat-kiadás Kollégiuma
és a Magyar Művészeti Akadémia
támogatta.

ISSN 1217-839X

E-mail cím:
magyariparmuveszet@gmail.com
info@magyar-iparmuveszet.hu

Honlap:
www.magyar-iparmuveszet.hu

E szám lapzártája: 2014. június 10.

A folyóiratban megjelent
illusztrációkat a szerkesztőség
digitálisan is megőrzi,
a kéziratokat azonban
nem tárolja és nem küldi vissza.
A leadott képanyag a meg-
jelenés után a szerkesztőségben
személyesen visszakérhető,
csütörtökön 10 és 12 óra
között.

Tervezés:
Tandem Stúdió
(tandemgrafika.hu)

Nyomás: Stoffel és Társai

A folyóiratban közölt szövegek
és fotók szerzői jogvédelem
alatt állnak. Utánnymásuk,
fénymásolóval való
sokszorosításuk csak a kiadó
előzetes hozzájárulásával
engedélyezett.

A lap előfizethető
a Nemzeti Művészeti és
Kulturális Kapcsolatok Alapítványa
10402166-21629389-00000000
számlaszámán vagy a szerkesztőségtől
kért postautalványon.

Előfizetési díja egy évre 7500 forint.

KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK

- Merészebb, mint a festészet
A modern magyar kereskedelmi
plakát 1924–1942 – kiállítás
az Iparművészeti Múzeumban
(*René Grobnert,
fordította Nóti Judit*)..... **2**
- Laudáció Bohus Zoltán üveg-
művész akadémiai szék-
foglalójához (*Schrammel Imre*) **8**
- Ruttka Andrea textilművészlől,
és gombostűkkel rajzolt
képeiről (*Lovag Zsuzsa*) **11**
- A játék rendje, a rend játéka
Vető Márta textilművész
kiállítása a Palmetta Design
Galériában (*Webner Tibor*)..... **15**
- Verőcén új(ra) tüzek gyúlnak
A Gorka Kerámiamúzeum és
a Moholy-Nagy Művészeti
Egyetem együttműködése
(*Novák Piroska*)..... **18**

ÉRTÉKŐRZÉS – ÉRTÉKMENTÉS

- A Vigadó, a magyar kultúra
főnixként feltámadt épülete
(*Millisits Máté*)..... **22**
- A pesti Vigadó új élete. Műhely-
beszélgetés Gothárd Erzsébet
belsőépítésszel, Seres András
restaurátorral és Takács Viktor
építész miniszteri biztossal
az épület felújításáról
(*Vámos Dominika*)..... **28**
- A Bigot-pavilon két kiemelkedő
darabjának restaurálása (*Csontos Katalin*) **36**

VITA

- Nemcsak belsőépítészetről – az MKISZ-beli belsőépítészeti
kiállítás(ok) és katalógusa apropóján (*Rainer Péter*) **40**

KÖNYV **42**

INFÓ – HÍREK **44**

MAGYAR IPARMŰVÉSZET HUNGARIAN APPLIED ARTS

EXHIBITIONS – STUDIOS

- Border Than Painting. Modern
Commercial Posters in Hungary
1924–1942. Exhibition in the
Museum of Applied Arts,
Budapest (*René Grobnert,
Hungarian by Judit Nóti*) **2**
- Laudation at the academic
inaugural ceremony of glass
artist Zoltán Bohus (*Imre
Schrammel*) **8**
- On textile artist Andrea Ruttka
and on her pin-drawn pictures
(*Zsuzsa Lovag*) **11**
- The order of game, the game of
order. Exhibition of textile artist
Márta Vető at Palmetta Design
Gallery, Budapest
(*Tibor Webner*)..... **15**
- New fires lit at Verőce
Cooperation by the Gorka
Ceramics Museum and the
Moholy-Nagy University of Art
and Design (*Piroska Novák*).... **18**

SAFEGUARDING VALUES

- Vigadó—an emblematic building
of Hungarian culture, risen like
a phoenix (*Máté Millisits*) **22**
- New life in Pest Vigadó
Studio talk with interior
designer Erzsébet Gothárd,
restorer András Seres and
ministerial commissioner,
architect Viktor Takács on the
renovation works of the building (*Dominika Vámos*) **28**
- Restoration of two unique pieces of the Bigot-pavilion
(*Katalin Csontos*) **36**

DEBATE

- Not only on interior design (*Péter Rainer*) **40**

BOOKS – INFO – NEWS **42**

Merészebb, mint a festészet

A modern magyar kereskedelmi plakát 1924–1942

– kiállítás az Iparművészeti Múzeumban

■ Felmerülhet a kérdés, miként kerül az esseni Német Plakátmúzeum (Deutsches Plakat Museum) vezetője a magyar plakátok közelébe? Erre két válaszom is lenne: az első, hogy a magyar plakát történetében voltak olyan időszakok, amelyek fontos impulzusokkal járultak hozzá a német plakát fejlődéséhez, természetesen kölcsönhatásról kell beszélnünk – de erről majd később. Másrészt személyes és több évtizedes kötődésem alakult ki a magyar plakátokhoz.

Amikor az 1980-as évek közepén a berlini Német Történelmi Múzeum (Deutsches Historisches Museum) Plakátgyűjteményét átvettem, az akkori anyag feldolgozása során számos magyar plakátra bukkantam. Elsőként Biró Mihály igen erőteljes politikai plakátjai voltak rám hatással. A feliratok fordításában a berlini Magyar Kulturális Intézet (később Haus Ungarn, ma Collegium Hungaricum, Berlin) munkatársai voltak segítségemre, s ebből olyan együttműködés jött létre, melynek eredményeként kiállítást rendeztünk az intézetben, ezt egy budapesti kiállítás is követte, amelyhez művek kölcsönzésével járultunk hozzá.

Amikor az említett plakátokkal foglalkoztam, világossá vált számomra, hogy ezek az első politikai plakátok a szó modern értelmében. 1910 és 1914 között Magyarországon a szociális feszültségek miatt a politikai plakátok köztéri elhelyezését nem tudták teljesen megakadályozni, így Budapest lett a politikai plakát bölcsője, s formanyelve az első világháború után számos ország – ekképpen Németország politikai

Berény Róbert: Flora terpentinszappan /

Róbert Berény: Poster for 'Flora' laundry soap

[1927] litográfia, Globus Rt. Budapest (OSZK Plakát- és Képgyűjtemény, Budapest) / lithography, Globus Co. Budapest (Manuscript Collection and Collection of Small Prints, National Széchényi Library, Budapest)

[126x92 cm]

Fotó: Ackermann Ádám / OSZK

Berény Róbert:
Palma kaucsuksarok /
Róbert Berény:
Poster for 'Palma'
rubber heels
[1928] *litográfia,*
Athenaeum Budapest
(OSZK Plakát- és
Kisnyomtatványtár;
Budapest) /
lithography,
Athenaeum Budapest
(Manuscript
Collection and
Collection of Small
Prints, National
Széchenyi Library,
Budapest)
[125x94,5 cm]

plakátművészetére is hatással volt. A magyarországi plakát fejlődéstörténetéről Németországban két folyóirat, a *Das Plakat* és 1924-től a *Gebrauchsgraphik* közölt képekkel bőven illusztrált tudósításokat. A berlini és müncheni nemzetközi kiállításokon való részvétel szintén jelentősen hozzájárult a magyar plakát nagyfokú németországi ismertségéhez.

Időzzünk még kicsit a személyes összefüggéseknél: 1986-ban láthattam Budapesten, a Műcsarnokban a *100+1 éves a magyar plakát* című kiállítást. Ez a tárlat a plakátbemutató egy teljesen új típusát honosította meg. A plakát behelyezése az adott kor történelmi, kulturális, művészettörténeti kontextusába tökéletes újdonság volt számomra, s a mai napig befolyással van arra, miként közelíték a plakáthoz mint a művelődés- és művészettörténet dokumentumához.

Ezen a kiállításon tűnt fel előttem először az is, milyen széles körben és variációs gazdagsággal van jelen Magyarországon 1920 és 1940 között a termékplakát (Sachplakat). A modern plakátstílusnak ez a sokrétűsége egyedülének mondható.

Az ív a Bauhaustól a tipográfiai plakáton – amely az úgynevezett új tipográfiához (Neue Typographie) áll közel – és az art decón át az új tárgyiassáig (Neue Sachlichkeit) feszül. Funkcionalitás és konstrukció szélesítik a palettát. Ezeknek a stílusirányzatoknak a speciális kombinációja révén azonosítható a magyar plakát abban az esetben is, amikor nincs rajta magyar nyelvű felirat.

Mi is lehetett az oka annak, hogy az avantgárd forma és annak szisztematikus alkalmazása ilyen hosszú időszakon át érvényesülhetett? Egyrészt természetesen az alkotók tehetsége, másrészt a megrendelők készsége arra, hogy ismeretlen területre lépjenek. Hiszen nem lehettek biztosak abban, hogy valóban előnyös lesz-e, ha a cég termékeit ilyen módon hirdetik,

Berény Róbert: Modiano /

Róbert Berény: Poster for 'Modiano' rolling papers

[1929] *litográfia, Athenaeum Budapest (OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtár, Budapest) / lithography, Athenaeum Budapest (Manuscript Collection and Collection of Small Prints, National Széchényi Library, Budapest)* [126x95 cm]

hoz-e hasznot, nagyobb forgalmat a radikálisan modern imázs? Másrészt ehhez olyan társadalomra volt szükség, amely nyitottan fogadja a külső hatásokat és készek mutatkozik a kísérletezés tolerálására, sőt támogatására. Ha azonban megvizsgáljuk az 1920 és 1940 közötti magyar társadalmat, éppen az ellenkezőjét állapíthatjuk meg. A konzervatív irányultságú

Fotó: Ackermann Ádám / OSZK

Fotó: Aclermann Ádám / OSZK

**Irsai István: Bagarol cipőpaszta /
István Irsai: Poster for 'Bagarol' shoeblack**

[1935] *litográfia, Globus Rt. Budapest (OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtár, Budapest) / lithography, Globus Co. Budapest (Manuscript Collection and Collection of Small Prints, National Széchényi Library, Budapest)*
[126x93 cm]

avangárd formavariációk. Mi lehetett ennek az oka?
Érveim nagy része talán spekulatív, mégis remélem, sikerül némiképp hozzájárulnom a jelenség magyarázatához.

Az 1920-as évek közepétől gazdasági stabilizációt figyelhetünk meg, amely szükségessé tette a hazai termékek exportképessé tételét. A régi, otthonos piacok, Ausztria és a balkáni országok 1919-től kezdődően válságok megrázkódtatásaival kísérve teljesen új szervezeti struktúrákat vettek fel. Hasonló jelenséget látunk Németországban és Svájcban is. Különösen Ausztriában és Németországban volt erős társadalmi igény a változásra, amely heves politikai harcokban és egy megváltozott fogyasztói magatartásban mutatkozott meg: a „modern” jelszó lett, s egyszerűen nem jelentett többet, mint „ne úgy, mint eddig!”. Várták és örömmel fogadták az újításokat. A reklámban időbeli párhuzamban futottak olyan stratégiák, amelyek tartalmilag kölcsönösen kizárták egymást. A háború előtti Berlin termékplakátjától a Bauhaus felfogásán át egészen az új tárgyiasságig terjedt a skála. Ott voltak közben a politikai plakátokon, a film, a színház és a tánc területén felvillanó expresszionista irányzatok. A Jugendstil a dekorativitás újraértelmezésével torkollott az art decóba. Tehát mindent összevéve ez a kreatív robbanások időszaka volt. – S ekkor kellett a magyar árunak vásárlót találni. A kérdés úgy hangzott: hogyan kölcsönöznek modern imázst a termékeinknek?

társadalom nem mutatta az előbb említett jegyeket, ennek megfelelően a festészetben és az építészetben tradicionalizmus érvényesült, a modern törekvések háttérbe szorultak. De a kereskedelmi plakát éveken át a maga teljesen sajátos útját járta. Léteztek természetesen – mint mindenhol – a szokványos megoldások is, de szokatlanul nagy számban voltak jelen az

A strukturális beágyazottságtól függően különböző módon válaszolják meg a hogyan, mégis gyakran jutnak ugyanarra az eredményre. Akár pályázatot írt ki a megrendelő, akár hosszabb távon egy alkotót alkalmazott, a tárgyilagos szemlélet igénye, a kubizmus és futurizmus erős befolyása megmaradt.

Jól érzékelhető ez az összefüggés Bortnyik Sándor

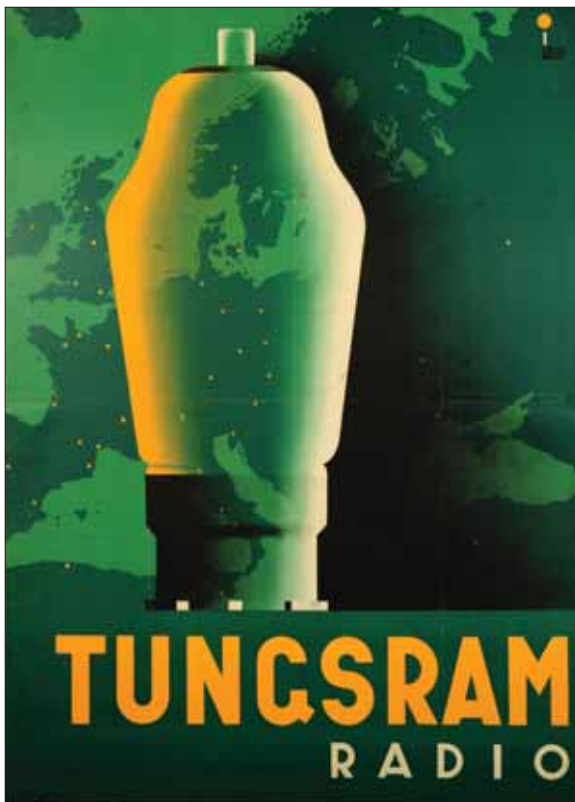
műveiben. Magyarországon, majd emigrációja után Bécsben és Weimarban festőként működött. 1925-ben visszatért Magyarországra, és 1928-ban megalapította tervezőgrafikai magániskoláját, a *Műhelyt*. Bortnyik munkásságának alapelve a funkció szolgálata, ami a *Műhelyt* hirdető plakáton szereplő, majd gyorsan elterjedő „magyar Bauhaus” megnevezésben is kifejeződött. Bortnyik hamarosan a grafikai tervezés vezéralakjává vált. 1929-ben keletkezett, a *Modiano*

Irsai István: Tungstram rádió /

István Irsai: Poster for 'Tungstram' radio brand

[1936] *litográfia, Révai Budapest*

(OSZK Plakát- és Képzőművészeti Intézet, Budapest) /
lithography, Révai Budapest (Manuscript Collection and Collection of Small Prints, National Széchényi Library, Budapest) [126x93 cm]

Fotó: Ackermann Ádám / OSZK

Fotó: Ackermann Ádám / OSZK

**Irsai István:
Nor-Coc fürdőtrikó,
szavatolt szintartó /
István Irsai: Poster for
'Nor-Coc' swimsuits**

[1935] *litográfia,
Hamburger és
Birkholz Rt.*

(OSZK Plakát- és
Képzőművészeti Intézet,
Budapest) /
*lithography,
Hamburger and
Birkholz Co.*

(Manuscript
Collection and
Collection of Small
Prints, National
Széchényi Library,
Budapest)

[188x63 cm]

cigarettapapírt hirdető munkái több szempontból is úttörők voltak. Csak egy aspektust emelnék ki: Bortnyik a cigarettapapír új ábrázolási formáját fedezte fel a transzparencia hangsúlyozásával, azaz egy optikai sajátsággal ragadta meg az áttetsző papír légies könnyűségét. Ezt legfeljebb csak a mai Photoshop-használók tudják minden különösebb erőfeszítés nélkül elérni.

Fotó: Ackermann Ádám / OSZK

A termékplakát jellegéből fakad, hogy a lehető legnagyobb képi hűségre törekszik, azaz a grafikus egészen a fotórealizmus végletes precizitásáig eljut a cigaretta, illetve a csomagolás anyagának, felületének leképezésében – hiszen ekkor még nem tudtak technikailag tökéletesen színes fotót nyomtatásban visszaadni. Ezzel a trenddel szemben a magyar termékplakátban még gyakran inkább jelszerűen alkalmazott felületek jelennek meg a realiztikus ábrázolás helyett, ami a logó kialakításának fontos lépése, ahogy ezt például a logó úttörőjének, Wilhelm Deffkének az 1930-as években készült munkáiban megfigyelhetjük.

A magyar termékplakát fejlődése nyilvánvalóan a nemzetközi piacok felé orientálódik, ami ellentétben áll a társadalom nemzeti konzervatív alapirányultásával. Ez lehet sajátosságainak egyik lehetséges magyarázata.

A kiállítás rendezőit gratuláció illeti. A plakátokhoz hozzárendelt termékek kiválóan hangsúlyozzák termék és plakát összetartozását. A tárgyak kiválasztása és bemutatása bámulatos áttekintést ad a magyar plakáttörténet egy fontos szakaszáról és jelentősen túlmutat annak földrajzi és időbeli helyén. S nem utolsósorban a kreativitás erejéről tanúskodik – egy nem túl kreatív korszakban.

RENÉ GROHNERT
a Deutsches Plakat Museum vezetője

Fordította Nóti Judit

(Merészebb, mint a festészet – A modern magyar kereskedelmi plakát 1924–1942. Az Iparművészeti Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár [OSZK] közös szervezésében megvalósult kiállítás. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2014. április 25–július 27.)

A kiállítás megnyitóján elhangzott beszéd szerkesztett változata.

Bortnyik Sándor: Futó Gyula. Szén zsákokban még aznap / Bortnyik Sándor: Poster for coal supplier Gyula Futó

[1926] litográfia, Hamburger és Birkholz Rt. Budapest (OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtár, Budapest) / lithography, Hamburger and Birkholz Co. Budapest (Manuscript Collection and Collection of Small Prints, National Széchényi Library, Budapest) [63x48 cm]

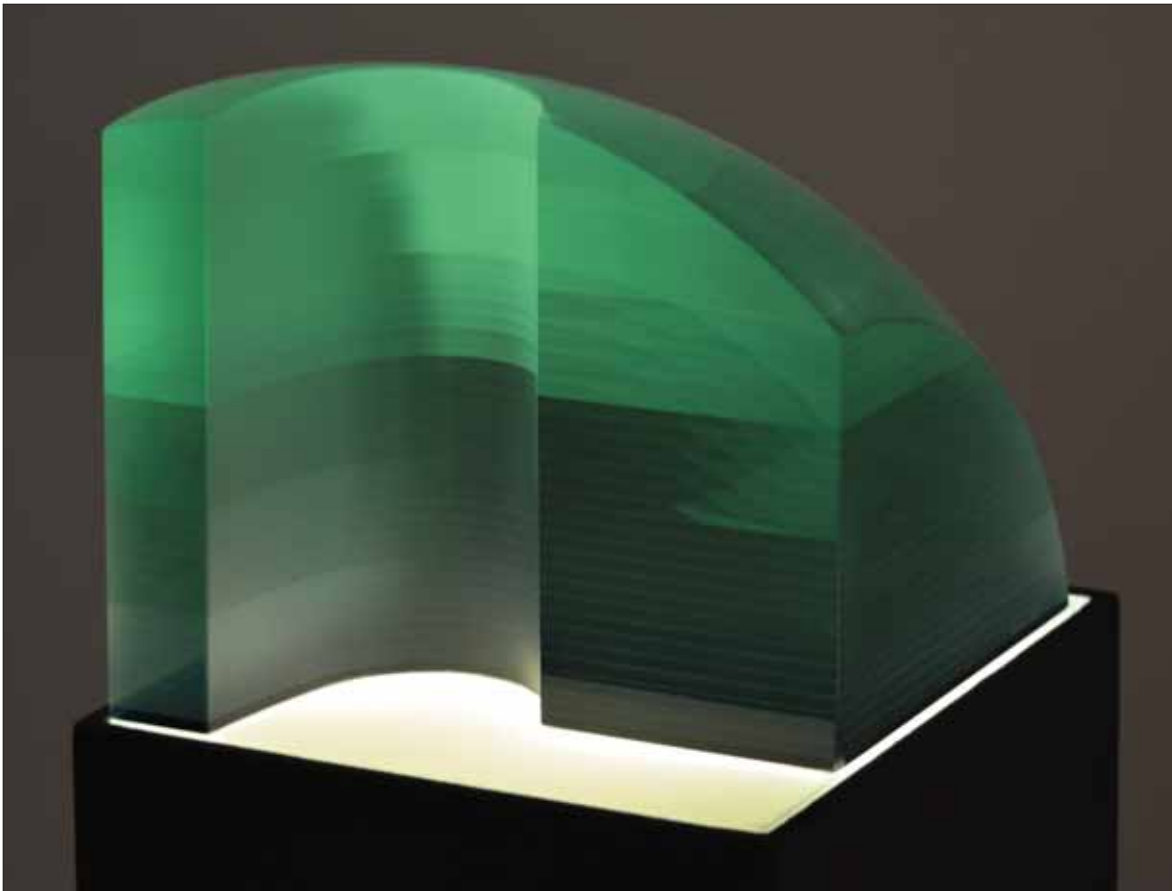
Laudáció Bohus Zoltán üvegművész akadémiai székfoglalójához

■ Az üveg túlhűtött, szilárdra dermedt olvadék, amelyben a hűtés folyamán – szemben a kristályokkal – nem képződik lényeges tulajdonságváltozás. Ez azt jelenti, hogy az üvegnek a pontos olvadáspontja és dermedéspontja nem meghatározható, csupán a lágyulás fokozatai és ugyanígy a dermedés fokozatai követhetők. Létezik egy átalakulási folyamat, mely során a folyadékállapot fokozatosan megdermed. Az üvegeket elegyből – egyszerűbben: anyagkeverékből olvasztják.

Az anyagkeverék összetételéből, szemcseméretétől függően, nagyon sokféle eredmény lehetséges. A felmelegítéssel egyúttal a hűtés folyamatát is meghatározzák.

Mint keramikus az üvegekkel két formában találkozom; egyszer mint a cserépfelületre olvasztott mázzal, máskor mint a cserépben alkalmazott üvegfázissal. A túlhevített agyag üveggé olvad.

A fentiekből talán érthető, miért beszélünk mind

Bohus Zoltán:
Ezüst kupola /
Zoltán Bohus:
Silver Dome
[2012] üveg,
ragasztott, csiszolt,
polírozott, részben
selyem-matt /
glass, laminated,
ground, polished,
partly silky matte
[21x35x35cm]

**Bohus Zoltán:
Titkos tárgy /
Zoltán Bohus:
Secret Object**
[2009]

*üveg, ragasztott,
csiszolt, polírozott /
glass, laminated,
ground, polished*
[35x26x15cm]

az üvegről, mind a kerámiáról a szilikátok tartományában. A szilikátipar a második világháború után vált vezető iparággá, sajátos tulajdonságainak és korlátlan nyersanyagforrásainak köszönhetően. A szilikátkémiai kutatások ezt a sokáig mostohán kezelt területet feltérképezték, és ma a szilikáttermékeket a számítógépekig, az építészettől a tárgyazonáig mindenütt alkalmazzák.

Ennek eredménye a művészetben is robbanásszerűen jelentkezett. Az oktatásban is felismerték ennek jelentőségét, és ma a legtöbb intézményben szilikát

szakon oktatják az üveges, a keramikus és a betonos szakmákat. Így nevezik szilikát szaknak a magyar felsőoktatásban is, egész pontosan a Magyar Iparművészeti Főiskolán/Egyetemen (mostani neve Moholy-Nagy Művészeti Egyetem) – 1964 óta.

Ezen a szakon évtizedek óta dolgozom együtt Bohus Zoltánnal, így közelről ismerem fejlődését, eredményeit, reakcióit a folyamatosan kívülről és felülről elrendelt változásokkal kapcsolatban. Együttműködésünk időszaka bonyolult és változatos volt, együtt értük meg és harcoltuk végig – szó szerint harcoltuk – az összes átmeneti időszakot. A változások egyaránt érintették az oktatási munkánkat és az egyéni művészeti tevékenységünket is.

Meghaladná a laudáció terjedelmét, ha belefognék a körülmények elemzésébe, jóllehet bizonyos alkotások bemutatásakor fontos lehet, mert a kelet-közép-európai és a magyar alkotók kényszerpályáit a nyugati művészek nem értik. Ott úgy fogadják az innen érkező művészeket, mint ha nekik mind az anyag, szerszám, technológia ugyanolyan természetesen elérhető lenne, mint az ott élőknek. A hátrányoknak természetesen van jó oldaluk is, ugyanis az itt alkotó művészek a hiányból erényt kovácsoltak, és ezzel sajátos hangvételű, leleményes technikájú alkotások születtek.

Ez jellemzi Bohus Zoltán pályáját is. Rendkívüli technikai készsége, fáradhatatlan szorgalma és türelme, olthatatlan kíváncsisága, finom anyag- és arányérzéke átsegítette azokon a buktatókon, amelyek a hiánygazdaság jellegéből következtek. Olyannyira sikerült ez a törekvése, hogy megújította a magyar szobrászatot, és nemzetközi mércével mérve a legnagyobbak között tartják őt számon.

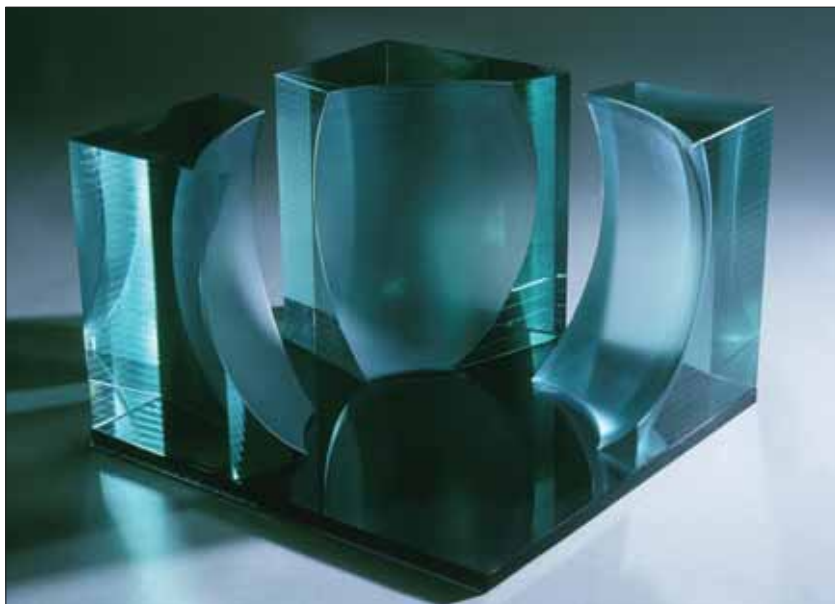
Endrődön született és Békéscsabán érettségizett. A Magyar Iparművészeti Főiskolán 1961-ben a díszítőfestő szakon kezdte meg tanulmányait. Mestere Z. Gács György lett, aki abban az időben már üveggel foglalkozott: üvegfestészettel. 1965-ben indult önálló üvegtervező szak a szilikátipari tanszék keretében. Ekkor Bohus az üvegtechnológiák tanulmányozására helyezte a hangsúlyt és az anyagban rejlő kifejezési lehetőségekkel kísérletezett. Háromdimenziós alakzatokat készített üvegből, miközben megismerte az átlátszó, a fénysugarakat eltérítő, megtörő tulajdon-

ságát. Kihasználta azt a paradoxont, hogy üvegből ugyan határozott téri formát alakított, az átlátszóság és fénytörés miatt mégis másnak mutatta magát, mint amilyen az valójában volt. Ezen az úton haladva jutott el a csiszolt formákhoz, melyekben megtalálta a számára legkedvesebb kifejezési eszközt, a formákon belülről kisugárzó geometrikus világot. Ezzel teljesen új szobrászatot teremtett, amely az ő sajátja, az ő védjegye.

En nagyon nagyra értékelem munkásságát, melyet éppen most Kossuth-díjjal jutalmaztak. Bohus a magyar szobrászat megújítója, a Magyar Művészeti Akadémia büszkén vállalhatja tagjai között.

SCHRAMMEL IMRE
keramikusművész

A Magyar Iparművészet a budapesti Benczúr Házban 2014. április 4-én elhangzott laudáció közlésével szeretne gratulálni Bohus Zoltán kitiüntetéséhez. További eredményes alkotómunkát és sikereket kívánunk! (A szerk.)

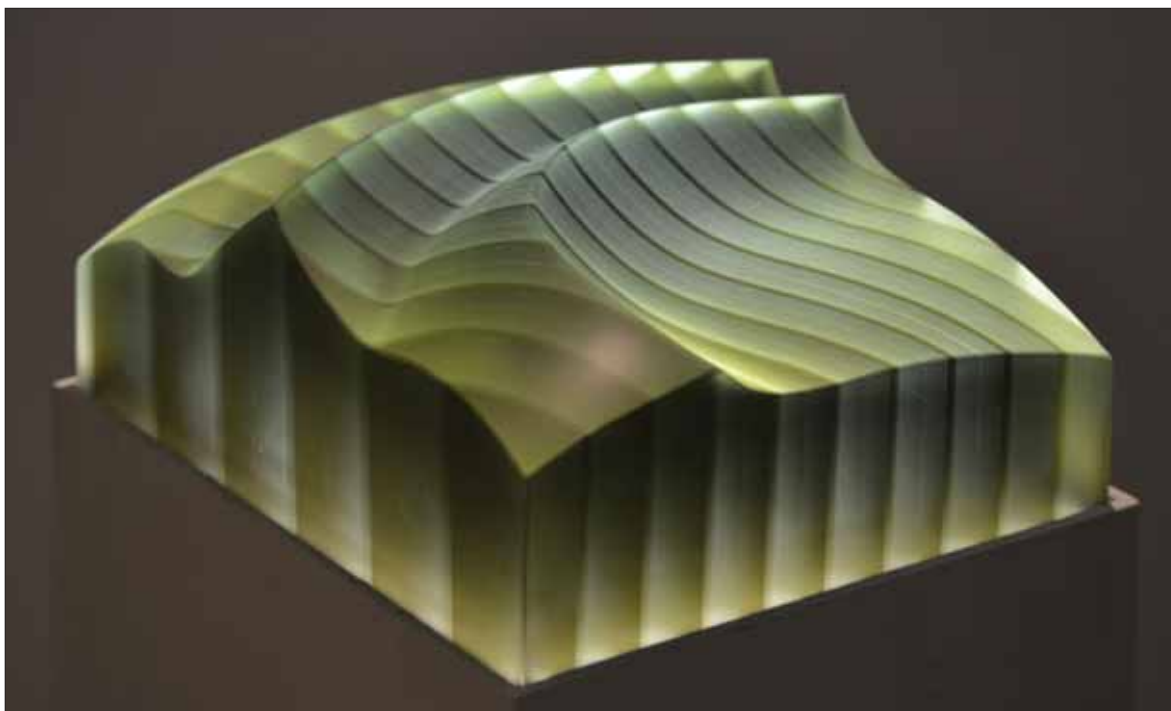
Fotó: Bohus Zoltán

**Bohus Zoltán: Üres tér /
Zoltán Bohus:
Empty Space**
[2001]

*üveg, ragasztott,
csiszolt, polírozott /
glass, laminated,
ground, polished*
[20x30x30cm]

**Bohus Zoltán: Dűnék /
Zoltán Bohus: Dunes**
[2014]

*üveg, ragasztott,
csiszolt, selyem-matt /
glass, laminated,
ground, polished,
silky matte*
[15x34x28cm]

Fotó: Bohus Zoltán

Ruttka Andrea textilművésze-ről, és gombostűkkel rajzolt képeiről

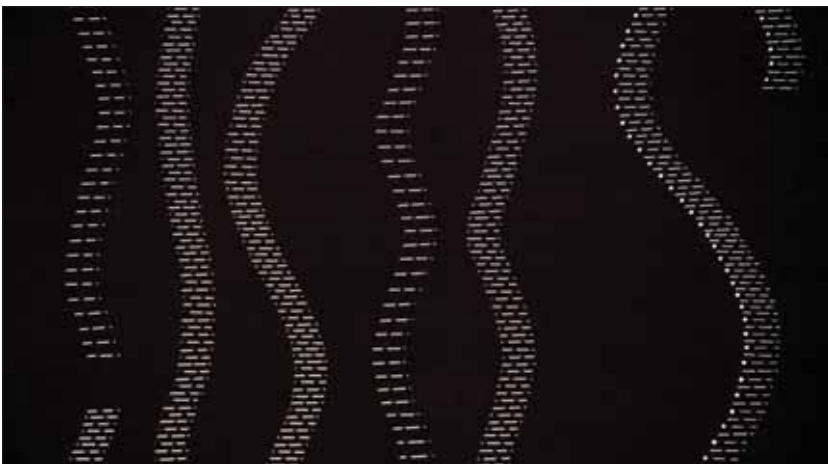
■ Nagy Gergely építész szellemes kiállításmegnyitó szövege (FUGA Budapesti Építészeti Központ, 2014. április 15.) a művészt mint gombostű-idomárt méltatta, ami nagyon helyénvaló egy gombostű képeket bemutató kiállításon. Ruttka Andreáról azonban sokkal többet érdemes tudni, ő a vizuális művészetek számtalan területének folyamatosan jelen lévő alkotója. A Google internetes kereső a nevének több ezer találatát jelzi színdarabok díszlet- és jelmeztervezőjeként, plakátok, CD-k és könyvborítók grafikusaként, lakástextil-tervezőként, s híreket is találunk egy-egy kiállításának megnyitójáról. A hírek között említene néhány általa elnyert díjat, köztük olyan igazán rangosakat, amelyeket a szombathelyi textilbiennálékon (2003 óta Textilművészeti Triennále) háromszor is kapott, a 2011-es Év Textilművésze címet, vagy a nyolcvanas években a Budapesti Nemzetközi Vásár (BNV) díját, és az Iparművészeti Vállalat első díját, amit kétszer érdemeltek ki textiltervei. Sehol nem találtam azonban munkásságát méltató komolyabb ismertetést. Az egyetlen, szakmai életrajzát és munkáit néhány fotóval bemutató vékony füzet nyolc évvel ezelőtt jelent meg, benne a saját gondolatait tartal-

mazó rövid íráson kívül egy-egy kiállítását megnyitó szöveg részletével.

Ennek a bizony méltatlanul nagyon kevés publikációnak több oka is van. Egyrészt az, hogy Ruttka Andrea nagyon sokat dolgozik, s közben nem ér rá személyesen „jelen lenni”, magát mutatni. Elmondása szerint csak pályája derekán jött rá, hogy örömet leli az egyéni kiállításokban, főleg az azokra kapott visszajelzésekben. Másik oka pedig az, hogy olyan sokféle dolgot csinál, aminek csak egy-egy részletét érzékeli a közönség és a szakmai közvélemény. Díszlet- és jelmeztervezőként nyilván jól ismeri a színházi szakma, hiszen 1989 óta folyamatosan kapja a felkéréseket, ilyen jellegű munkái mára a százat közelítik. A színlapon kívül ezeknek alig van írásos említésük, azok is csak annak az egy-két, színházi terveit bemutató kiállításnak a megnyitón elhangzott beszédéből származnak. Gyakran az előadások plakátjait is ő készítette, de azok is egy, legfeljebb két évadra érvényesek – remélhető, hogy a külön művészeti ágának tekintett al-

↙
**Ruttka Andrea:
Brutális tollrajz egy
szadista madárról /
Andrea Ruttka:
Brutal Pen Drawing
of a Sadistic Bird**
[2011] *textil,
gombostű, kakastoll /
textile, pin, cock's
feather* [95x95 cm]

**Ruttka Andrea:
Különc (részlet) /
Andrea Ruttka:
Weirdo (detail)**
[2013] *textil,
gombostű, a teljes
méret: 95x95 cm /
textile, pin, full size:
95x95 cm*

Fotó: Ráday Mihály

Fotó: Ráday Mihály

kalmazott grafikával foglalkozó szakemberek (könyv- és lemezborítóival együtt) számon tartják őket, s talán létezik valahol titokban egy kortársplakát-gyűjtemény!

Ki emlékszik már a rendszerváltás után – egész textiliparunkkal együtt – csődbe jutott Buda-Flax Lenfonó és Szövőipari Vállalatra, amelyben Ruttká Andrea tíz évig dolgozott mint tervező, majd művészeti

Fotó: Ráday Mihály

Fotó: Ráday Mihály

**Ruttká Andrea: Cipzár
kisasszony (részlet) /
Ruttká Andrea: Miss
Zip Fastener (detail)**

*100 méter cipzár;
karton, drót /
100 meters zip
fastener;
cardboard, wire*

**Ruttká Andrea:
Körforgalom /
Andrea Ruttká:
Roundabout**
[2009] *textil,
gombostű / textile, pin*
[95x95 cm]

Ruttká Andrea:
Szerelmi háromszög /
Andrea Ruttká:
Love Triangle
 [2009]
textil, gombostű /
textile, pin
 [95x95 cm]

vezető. Megkísérelte összehangolni a művészi igényű tervezést a gyári adottságokkal és a fogyasztói igényekkel, a lakástextilek összetartozó, variabilis kollekcióit tervezte, amelyeket árubemutatókon, vásárokon (BNV-díj) és a gyár általa tervezett termékkatalógusában mutattak be. A már említett vékony füzetben van néhány fotó kivitelezett terveiből – de még hol azon kívülről? Ha megírja valaki valamikor a magyar textilipar igazán érdekfeszítő történetét, ezeket a képeket feltétlenül kérje el a művésztől!

A Gresham-palota berendezéséhez készült, a ház szecessziós hangulatához illeszkedő szőnyegterveket a felújítás építészé méltatta, s talán a méregdrága szálloda külföldi vendégeinek jó érzését fokozzák a stílusos berendezés részeként.

Végül említeni kell azokat a kézzel rajzolt, színes

textilekből és papírból kivágott, varrt és ragasztott képeket, amelyekből digitális nyomással készültek mesekönyvek a „lányom lánya” és a vidám képeken ábrázolt családtagok számára. Ezek az igazán szűk körben ismert egyedi könyvek azért is érdekesek, mert tíz évvel ezelőtt hasonló, akkor még xerox másolási technikával készült egy sorozat grafikája, amelyekből 2005 végén nyílt kiállítás az Ericsson Képzőművészeti Galériában. Az üres, illetve saját tervezésű textiljeivel részben vagy egészen teleaggatott, ruhásszekrénybe való fogas-sorok emberi viszonylatokról, találkozássokról és elhagyatottságról mesélnek. Formájukat tekintve pedig önálló képzőművészeti alkotások.

Érdekes Ruttká Andrea munkássága, kitalál egy-egy kifejezési formát, s egy ideig szenvedélyesen gyakorolja, végigjárja a benne rejlő lehetőségeket. Aztán valami egészen másba kezd, például merített papírra készít ujjlenyomatokat, a saját ujjlenyomatait kicsiben és nagyban, a hagyományos tusnyomatoktól a szitanyomatokon át a térbeli grafikáig. Majd cipzárral kísérletezik, ezzel a kevésbé dekoratív ruhakellékekkel érzékeltetve, hogy egész világunkat a nyitottság és a zártság váltakozó együttléte jellemzi. A behúzott cipzár-folyó kinyílvá-kettéválva zárja körül a szigetet, a félig kinyitott villámzár egy környezetétől egészen eltérő, más dimenzióra nyílik. Százméternyi cipzárból pedig akár plasztikus, igéző nőalak formálható.

Festve is megjelenik a cipzár például a művész által kedvelt zászlókon, amelyek közül kettő is díjat nyert a szombathelyi Textilművészeti Triennálén. Van, amelyiken a félig nyíló cipzár két feltartott ága kitárt vörös tenyerekben végződik, ránk hagyva annak eldöntését, hogy a kitörő lelkesedés vagy a rémült megadás pózát ábrázolja-e? Másikon a behúzott cipzár fogait fekete talpak sora érzékelteti. Nekem leginkább az Európai Unióba való felvételünk idején készült festmény tetszik: a piros-fehér-zöld zászlón áthaladó cipzár kinyíló részében az uniós lobogó csillagai látszanak.

Mostanság főként a gombostű érdeklí Ruttká Andrára, keretre feszített vásznon rajzol velük különös képeket, mesél történeteket. A *Szerelmi háromszög* című kép mindent elmond egy ilyen viszonyról, azt, hogy még mindhárman összetartoznak, de az együtt-

tes két egymás felé hajló tagja közt egyedül, alul marad a harmadik. A *Különchöz* nem kell sok magyarázat, mindenki egy kissé különbözik, de mégis képesek összeillő csoportot alkotni, amelyen kívül marad az, aki nagyon más. A játékos című *Tűző nap* azt is érzékelteti, hogy életet adó csillagunk egy forgó tűzgömbből szórja szét sugarait. Néha a sok száz tűből álló, látszólag rendezetlen halmazból válik ki s lesz főszerplő egyetlen gombostű, mint a *Keresek valakit, aki kifizeti a jegyemet, hogy kijuthassak innen* címet viselő képen.

Vannak olyan képek, amelyeken a tű mellett más anyagok is helyet kapnak, egy-egy gomb, vagy színes tollak, mint a *Brutális tollrajz egy szadista madárról* címűn, amelyen fekete kesztyűs kéz tartja a piros maradarat.

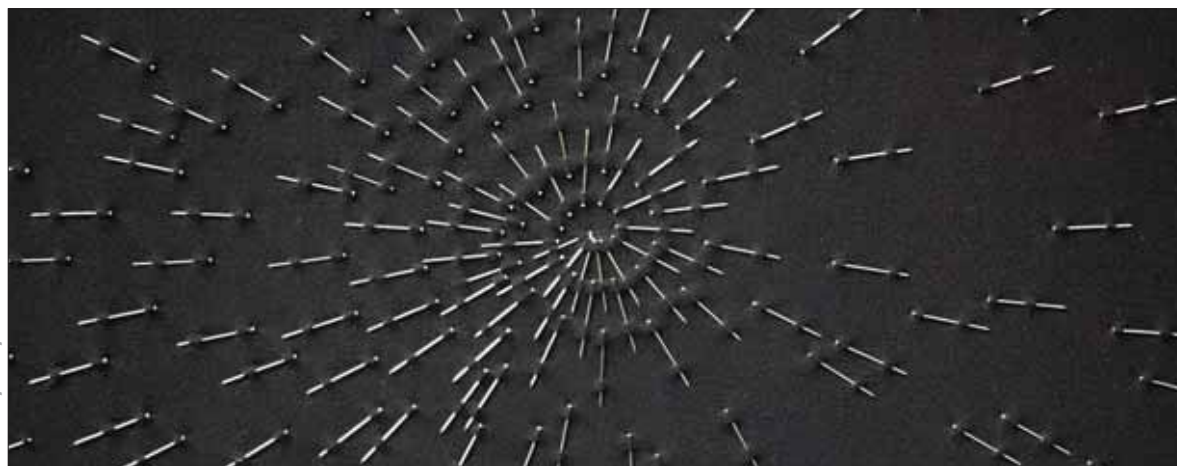
Izgalmasak, kevés eszközzel sokat mondóak a gombostű képek, de még korántsem zárult le Ruttká Andreaé ez a korszaka, saját meghatározása szerint „gombostű-mániája”. Ugy látszik, még vannak tartalékok, a művész lát lehetőségeket, kibontható témákat, amelyeket ezzel a sajátos technikával fejezhet ki.

LOVAG ZSUZSA
régész, művészettörténész

(Ruttká Andrea *A nő kis helyen is elfér* című kiállítása a FUGA Budapesti Építészeti Központban 2014. április 15. és május 13. között volt látható.)

Fotó: Ráday Mihály

Fotó: Ráday Mihály

**Ruttká Andrea: Fény-
szennyezés / Andrea
Ruttká: Light Pollution**
[2009] *textil,
gombostű / textile, pin*
[95x95 cm]

**Ruttká Andrea:
Tűző nap (részlet) /
Ruttká Andrea:
Burning Sun (detail)**
[2014] *textil, gombos-
tű, a teljes méret:
95x95 cm / textile, pin,
full size: 95x95 cm*

A játék rendje, a rend játéka

Vető Márta textilművész kiállítása a Palmetta Design Galériában

■ *Kis textiles kivonat* címmel rendezte meg a főváros új galéria-központjában, a Bartók Béla úton a közelmúltban megnyílt Palmetta Design és Textilművészeti Galéria a magyar és az osztrák textilművészet alkotójának, Vető Mártának a tárlatát. A „magyar és osztrák” jelző a textilművészet jelenkori összképét nem ismerők számára magyarázatra szorul. Vető Márta a budapesti Magyar Iparművészeti Főiskolán 1968 és 1973 között, a magyar textilművészet „megelevenülő” korszakában végezte tanulmányait, de e művész – a főként alkalmazott, ipari tervezőművészeti tevékenységet, s emellett önálló művészi munkát is felölelő – pályakezdő alkotóperiódusa révén kötődik szorosan csak Magyarországhoz. Miután megrendezte 1977-ben az Óbuda Galériában, majd 1980-ban a Fészek Művészklubban önálló kiállítását, számos jelen-

tős szakmai elismeréssel a tarsolyában – mint az 1973-as milánói triennále ezüstérme, az 1979-es szombathelyi textilbiennále első díja –, a velemi műhelyben kifejtett időszakos munkálkodásokat, és egy hosszabb franciaországi ösztöndíjas periódust követően Bécsben telepedett le. 1980-tól ausztriai és nyugat-európai egyéni fellépések és csoportos tárlatokon való bemutatkozások sorát dokumentálja a művész szakmai életrajza, de az ezredforduló utáni években újra szorosabbá váltak kapcsolatai a hazai művészeti élettel, illetve textil-fórumokkal: bécsi művészeti hadállásait megtartva gyakran dolgozik és jelentkezik műveivel itthon is. Miután sikerrel szerepelt az időközben triennálévá szervezett szombathelyi seregszemléken és a keszthelyi *Pelso* tárlatokon – itt 2009-ben elnyerte a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetségé-

Vető Márta:
Tulipános láda I. /
Márta Vető:
Chest with Tulips, I
[2006] egyedi szítanyomás, pamutvászon
/ individual sieve
printing, cotton-cloth
[60x100 cm]

Vető Márta: Wieder bieder / Márta Vető: Wieder Bieder

[2000/2009] átdolgozás, egyedi szitanyomás,
pamutvászon / revision, individual sieve printing,
cotton-cloth [138x100 cm]

gének díját –, most a kétezres évek munkásságára visszatekintő, az elmúlt másfél évtizedben született műveiből válogatott alkotásokat felvonultató kiállítással jelentkezett a budapesti Palmetta Galériában.

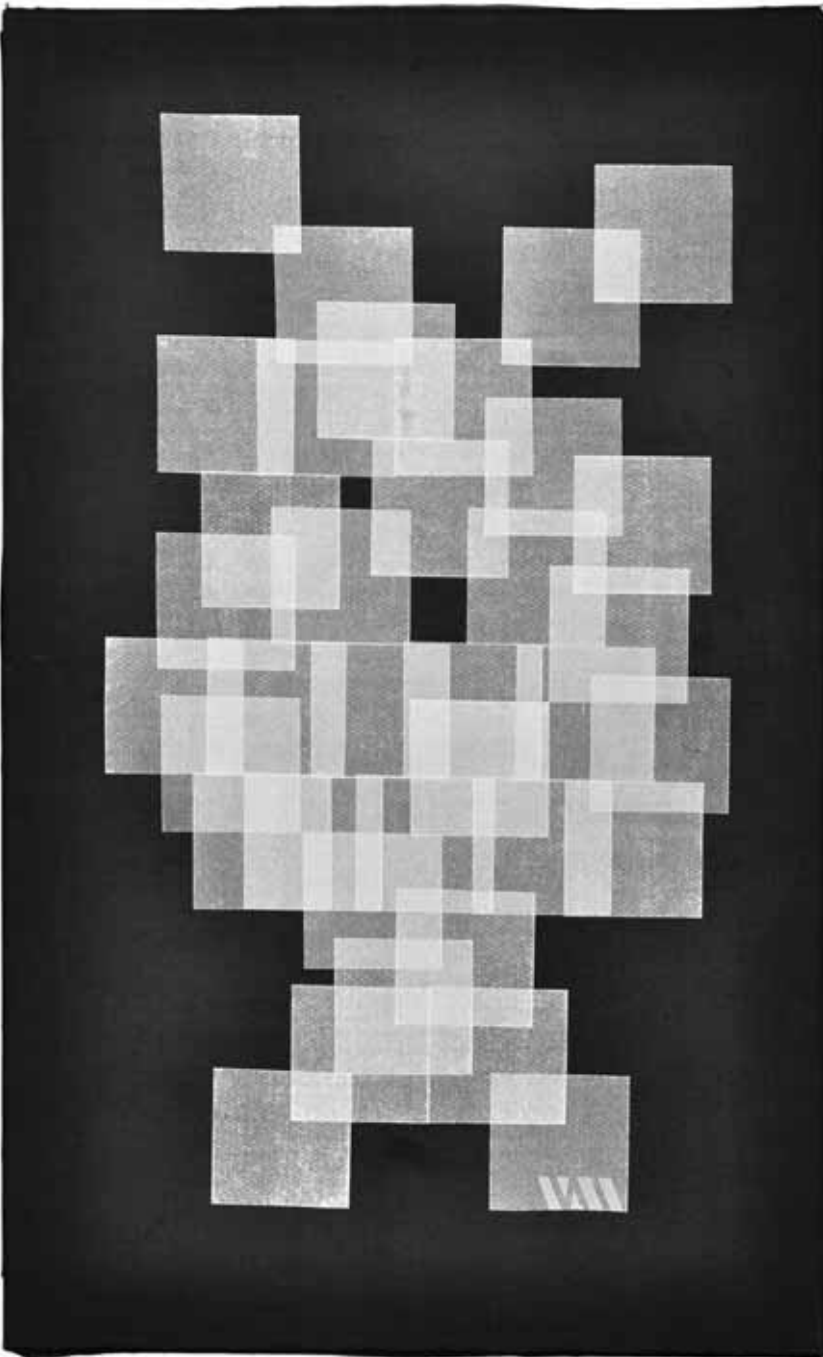
A kiállítás látogatóját pamutszövetre nyomott, szitanyomás-eljárással rögzített színes – néhány színre komponált, gyakran csak a fekete-fehér ellentétére redukált, s mindenkor visszafogott tónusokra hangolt –, elvont motívumokból építkező textil faliképek együttese és egy térbe illesztett, áttörésekkel megbontott, többrétegű vetex (merevítőanyag) kompozíció fogadta, amely kollekciónhoz kitűnő kalauzt adott az alkotó által megfogalmazott, falra függesztett, alábbi hitvallás: „Mióta az eszemet tudom, igyekeztem harmóniát, rendet teremteni önmagamban, magam körül. Mit is értek REND-en, erre legjobban József Attila Levegőt! című versének utolsó bekezdésével tudok válaszolni: »Jöjj el, szabadság! Te szülj nekem rendet, / jó szóval oktasd, játszani is engedd / szép, komoly fiadat!« *Tehát játékos rendre gondolok, az élet örökösen változó, bomló és újra szerveződő rendjére. Az örökös változásban egy kis rendet tartani legalább magamban, magam körül, mindent úgy, hogy ne fájuljon 'mániává' a rendrakás. A játékoság azonban megvédi a merevvé válástól. Ezen az úton próbálok járni, élni, dolgozni. Textilképeimen is ezt a változó, épülő, alakuló rendet igyekszem megjeleníteni. Munkamódszerem egyszerű. Veszek egy formát, mint a természet egy sejtet, és ebből építkezem. Haladok az egyszerűtől a bonyolultabb felé, kutatom a forma variációs lehetőségeit.*”

„Veszek egy formát”, mondja a művész, és valóban: műveinek alapelemei a geometrikus alakzatok; a négyzetek, a téglalapok, a körök, félkörök és a körcikkelyek, amelyek azonban nem a hallatlanul precíz, rideg geometria-rendet idézik, hanem inkább valamifajta elomló, bizonytalanul futó kontúrokkal határolt, oldott formációk elemeiből játékosan építkező világot tárnak a szemlélő elé. A szigorú rend oldódásának fontos eszköze az azonos elemek egymásra rétegző-

Fotó: Regős Benedek

dése, egymáson való átszüremlése és az eredeti rendet megbontó elmozdulása: az ismétlődő motívumok elcsúsznak egymás mellett és fölött, gyakran síkban

elfordulnak, összeolvadnak és kibontakoznak, és ezzel sejtelmessé teszik a kompozíció terét, egyszersmind textilkép-világukban virtuális mozgásokat indukálnak. A motívumok repetíciója, a képkötő elemek egymásra rakódása, egymáshoz való kapcsolódása, struktúrája és folyamatszerűsége azt sugallja, hogy e művek megszületését, e munkák eleven kompozíciós rendjét nem csupán a dekorativitásra törő alkotói szándékok inspirálják, hanem az elvonatkoztatások szférájában előadott, a nonfiguratív-geometrikus alakzatok variatív megjelenése és átalakulása által megrajzolódó, a puha textil-anyag által hordozott történések és történetek megfogalmazásának és interpretálásának aspirációja is. És vélhetően ez utóbbi a hangsúlyosabb. A látszólag formainak minősíthető problémákat felvető, valójában erőteljes emocionális tartalmakat hordozó és közvetítő, s nemegyszer népművészeti indíttatásokat őrző munkák – mint a *Tulipános láda I-II-III.* című, 2006-os együttes – nem a látványos összecsapások, nem az éles konfliktusok textilkép-színterei, hanem a finom szín- és formaátmeneteké, a lírai rezdüléseket, a benyomásokat és hangulatokat regisztráló és élesztő képi kifejezéseké (*Aszimmetrikus*, 2000; *Szimmetrikus*, 2000; *Eltolódás*, 2001).

A fegyelem kötelme és a szabad szárnyalás vágya, az állandóságok és a változások jelenségei közötti választás kényszere, a rendteremtés igénye és a rendet kissé szétziláló könnyed beavatkozások csábításának együttes jelenléte, együttes érvényesítése avatja a finomságok és érzékenységek izgalmas – a köznapi játékosság-fogalom jelentéskörein messze túllépő –, de mindenkor bensőséges atmoszférájú textilkép-világává Vető Márta alkotásait.

WEHNER TIBOR
művészettörténész

(*Vető Márta Kis textiles kivonat* című kiállítása. *Palmetta Design és Textilművészeti Galéria, Budapest, 2014. május 9–június 28.*)

Vető Márta: Hommage à Bauhaus /

Vető Márta: Hommage à Bauhaus

[2000] *egyedi szitanyomás / individual sieve printing*
[100x60 cm]

Verőcén új(ra) tüzek gyúlnak

A Gorka Kerámiamúzeum
és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem együttműködése

■ Médiuemlélet ide vagy oda, a jó hírek valahogy mindig lassabban terjednek, mint a rosszak. Sajnos, ez a megfigyelés igazolódott tavaly szeptemberben is, azon a szakmai konferencián, amelyet az Iparművészeti Múzeumban hívtak össze a kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió gyűjteményéből rendezett *Művészet az agyag kolostorából* című kiállítás finisszázására.¹ Az esemény felkért moderátora, Wehner Tibor művészettörténész hét pontot jelölt ki a hazai kerámiaművészet helyzetanalízisének megvitatásához. A harmadik téma volt a kollektív műhelyek, alkotótelepek és szimpóziumok állapota; a vitává éleződő beszélgetés középpontjában – többek között – a Baranyai Alkotótelepek Közhasznú Nonprofit Kft. Villányi Szoborparkja és Siklói Kerámia Alkotóháza állt, melyeket méltatlan körülmények között zártak be 2011-ben. A véleménycsere végén Sárkány Kata keramikusművész kért szót, majd miután azt megkapta, szerényen beszámolt arról, hogy Verőcén (régőbbi neve: Nógrádverőce) a Gorka Kerámiamúzeumban² egy új kerámia-alkotóműhely alapja született meg 2013 nyarán. A közönség soraiban – sajnálatos módon – igen kevesen értesültek a júliusban és augusztusban zajló „tüzes” eseményekről és a szervezők nagyszabású terveiről.

A Gorka Kerámiamúzeum közel egyéves szervezőmunka eredményeként rendezte meg 2013. augusztus 9-én a *Gorka Tűz Fesztivált* Verőcén. A rendezvény változatos, a szakmát és az érdeklődőket egyaránt megszólító programjait – például a Csík zenekar koncertjét vagy a vízparton és a vízben felállított tűzszobrok lángnyelveit – több mint háromezren kísérték figyelemmel a Dunakanyarban. Az esemény célja a Gorka Kerámiamúzeum megújulásának, szabadiskolává és kutatóközponttá való kibővítésének megismertetése, népszerűsítése, támogatók és szponzorok toborzása volt. A Gorka Géza-emlékház a jövőben nem csupán múzeumi feladatokat kíván ellátni, hanem al-

Fotó: Borri Dóra

kotóműhelyként, továbbá az MTA Természettudományi Kutatóközpontjával³ összefogva agyag- és máz-kutatások színhelyévé szeretne válni, visszakapcsolva ezzel egy régi-új központot a magyar kerámiaművészet vérkeringésébe. A megújulás – amely valójában az eredeti funkciók újraindítása – első lépése az alkotóműhely alapját képező égetőkemencék megépítése volt 2013 júliusában, amit a múzeum a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemmel (MOME) kötött együttműködés keretében valósított meg.

Sárkány Kata – a Gorka Kerámiamúzeum akkori művészeti vezetője – 2013 tavaszán kereste fel Kádasi Éva keramikust, a MOME tárgyalkotó (korábban szilikáttervező) tanszékének docensét, hogy segítsen a Verőcén tervezett oktatási és kutatási program megvalósításában. Kádasi Éva, akit alkotóként és oktatóként egyaránt érintett a Siklói Kerámia Alkotóház bezárása, azonnal igent mondott a felkérésre, és vál-

A kétkamrás fatüzes kemence égetőterének falazása habzsamott téglákkal / Walling of the firing chamber of the two-chamber woodfired kiln with foam-chamotte bricks
Gorka Tűz Fesztivál, Verőce, 2013. július / Gorka Fire Festival, Verőce, July, 2013

→
Égetés után kibontott kemencefal, az égetőtérben a kész kerámiákkal / The kiln wall opened after firing, with the ready ceramic objects in the firing chamber
Gorka Tűz Fesztivál, Verőce, 2013. augusztus / Gorka Fire Festival, Verőce, August, 2013

lalta, hogy hallgatóival közösen építenek egy magas hőmérsékletű fatüzes kemencét.

A MOME szilikáttervező-képzésében hagyományosan nagy hangsúlyt helyeztek a külső helyszíneken folyó munkára, az üzemi és égetési gyakorlatokra. 2005-ben például, Váczy Réka (a Baranyai Alkotótételek igazgatója) pályázatának finanszírozásában, Fusz György keramikus, egyetemi tanár és akkori osztálya Siklóson építette meg, az amerikai Frederick L. Olsen keramikus és kemenceépítő mester által tervezett, magas hőmérsékletű, fával fűthető kemencetípust: a Super S gyorstüzelőt.⁴ Ezt a fatüzes kemencét azután évente többször is használhatták a hallgatók a gyakorlatban megtapasztalva a kemenceépítés és az égetés technológiáját. A Siklósi Kerámia Alkotóház bezárásával az újabb évfolyamok előtt megszűnni látszott ez a lehetőség.

Berakólapokon sorakozó mázozott tárgyak a fatüzes kemencében, befalazás és égetés előtt / Glazed objects on kiln supplies in the woodfired kiln before walled in and fired
Gorka Tűz Fesztivál, Verőce, 2013. augusztus / Gorka Fire Festival, Verőce, August, 2013

Fotó: Bori Dóra

Verőcére eredetileg szintén egy Olsen-féle Super S kemence felépítésében egyeztek meg, mert ez a világon legerjedtebb konstrukció, amely költséghatékonyan üzemeltethető, működése kiszámítható, ugyanakkor hátránya, hogy mérete miatt nehéz – általában – kisméretű hallgatói munkákkal megtölteni nagy égetőtérét. Figyelembe véve az oktatás és a kísérletek prioritását, a kemence megvalósításának tervezése közben módosították az elképzeléseket. A magas hőmérsékletet biztosító kemenceelemeket egyenként megvizsgálva, a nemzetközi eredmények és szakirodalom áttekintése alapján, egy új, korszerűbb, energiatakarékos kemencét építettek fel. A változtatások – az égetőtérrel közös falú kémény, a csökkentett méretű tüztér, a ritkább égetőrács – mind a kemence hatékonyságát növelik. A kemence két égetőkamrája külön-külön és egyszerre is fűthető. Ennek előnye, hogy az egyes égetőkamrák alapterülete kisebb, továbbá az egyik kamra égetése során keletkező hő átvezethető a másikba, ezáltal felgyorsítható a fűtési/hűlési folyamat. A különálló kéményen megtakarított habsamott téglákat is felhasználták: egy olyan mobil, kötőanyag nélkül építhető, kis alapterületű kemencét állítottak össze, amely a kísérletezéshez, az égetés metódusának, folyamatának gyakorlásához kiváló taneszköz. Az utóbbi konstrukció felidézi Gorka Géza alkotói szellemiségét is, aki miután felhagyott a „katalógusmázak”⁵ biztos és kiszámítható eredményt hozó alkalmazásával, saját mázkísérletekbe fogott,

Fotó: Bori Dóra

Gyöngyvér, Varga Laura, Varga Márton, Zsigó András – építettek fel.

Kádasi Éva a 2013. július 22. és 26. között zajló kemenceépítő gyakorlatot egy mázkurzussal készítette elő a tavaszi félévben.⁸ A kurzuson részt vevő hallgatóknak egy alapmázból kiindulva, azok összetevőit változtatva kellett tulajdonságaikat, színüket, fényüket módosítani és hat kereskedelmi forgalomban levő alapanyagra (porcelánra, Creaton-ra, KS és T4-es agyagokra) alkalmazniuk, továbbá megvizsgálni reakcióikat a redukáló és oxidáló atmoszférájú égetések során. A mázpróbákat és a kikísérletezett mázakkal borított tárgyakat azután az új verőcei kemencékben égették ki augusztus 5. és 9. között, az utolsó égetés, pontosabban a kemence nyitása programpontként szerepelt a Gorka Tűz Fesztiválon.

A nyári égetéseket újabb követte novemberben, majd 2014 májusában. Az egyetem és a múzeum megállapodása értelmében a hallgatók önköltségen égethetnek a verőcei kemencékben, csupán a felhasznált faanyag árát kell kifizetniük. A MOME tehát új gya-

Égetés a kétkamrás fatüzes kemence bal oldali kamrájában / Firing in the left chamber of the two-chamber woodfired kiln
Gorka Tűz Fesztivál, Verőce, 2013.
augusztus / Gorka Fire Festival, Verőce, August, 2013

Jó Virginia: Fatüzes kínálótárgy-család / Virginia Jó: Woodfired serving collection

[2013] öntött porcelán, mázazott (színtelen máz, jade szeladonmáz, művészmázak), elektromos égetés: 1260 °C, fatüzes égetés: kb. 1320 °C / porcelain, moulded, glazed (colourless glaze, jade celadon glaze, artists' glazes), electric firing: 1260 °C, wood firing: c. 1320 °C [1,5x12,5x12 cm; 1,5x31x12 cm]

nem ritkán kelet-ázsiai, magastüű repesztett, folyott, ugrasztott mázak ihletésére. Gorka ugyanakkor a korabeli magyar adottságok és lehetőségek korlátozottságával küzdve, alacsony hőfokon tudta égetni tárgyait, így a magastüű máztechnikát csupán a Zsolnay-gyárral való kooperáció alkalmával próbálhatta ki előbb a budapesti, majd a pécsi üzemben.⁶

Az előbbi párhuzamnál jóval nagyobb jelentőségű, hogy Verőce és a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem együttműködése ismét szorosabbá válik. Egykor Gorka Géza nemes felajánlása segítette a frissen végzett hallgatókat,⁷ ma pedig azok a magas hőfokú, fatüzes kemencék, melyeket a Gorka Kerámiamúzeum és Kádasi Éva egykori és jelenlegi lelkes diákjai – név szerint is kiemelve őket: Bori Dóra, Budán Miklós, Jó Virginia, Kocsis Lujza, Petró Zsuzsanna, Varga

Kocsis Lujza:
Fatüzes tárgycsalád /
Lujza Kocsis:
Woodfired collection
 [2013] korongolt
 kőedény (Creaton) és
 porcelán, mázazott
 (sino-máz,
 szeladonmáz), fatüzes
 égetés: 1300 °C felett,
 magasság: 4–24 cm /
 wheeled stoneware
 (Creaton) and
 porcelain, glazed
 (Shino glaze, celadon
 glaze), wood firing:
 above 1300 °C,
 height: 4–24 cm

korlati lehetőséggel gyarapodott, míg a Gorka Kerámiamúzeum a tervezett alkotóműhelyéhez került jelentős lépésekkel közelebb. A hallgatók szempontjából rendkívül fontos, hogy egyetemi éveik alatt minél szélesebb eszköztárat sajátítsanak el, amelyet azután a gyakorlatban tudnak hasznosítani, ennek része a magas hőmérsékletű, fatüzes égetéstechnika és más szak ismerete, amely ugyanakkor nem korlátozódik a technológiára, hanem a tárgytervezés és -formálás egészére kiható alkotói szemlélet. Ez a tudás olyannyira inspiráló volt számukra, hogy többen közülük a Verőcén égetett tárgyaikkal jelentkeztek a Keramikum Westerland nagy múltú versenyére,⁹ amelyre – több műfaji kategóriában – fatüzes kerámiákkal lehet pályázni. Jó Virginia kerámiatervezés mester-szakon végzős hallgató kínáló tárgy-családját már biz-

tosan kiállítják a németországi helyszínén. Bízunk benne, hogy a verseny végeredményét megismerhetjük a nyárra tervezett *II. Gorka Tűz Fesztivál* keretében, a hallgatók alkotásaiból rendezett kiállításon a Gorka Kerámiamúzeumban.

NOVÁK PIROSKA
 muzeológus

Jegyzetek

1. A magyar kerámiaművészet alkotóinak és szervezeteinek szakmai találkozóját 2013. szeptember 2-án rendezték meg az Iparművészeti Múzeumban a *Művészet az agyag kolostorából* című kiállítás záróeseményeként.
2. Gorka Géza (1894–1971) nógrádverőcei villája és műhelye 1972-ben alakult emlékházzá, illetve múzeumná; jelenlegi kezelője a Pest Megyei Múzeumok Igazgatósága – Ferenczy Múzeum, mai neve: Gorka Kerámia Kiállítás.
3. Hivatalos, teljes nevén: Magyar Tudományos Akadémia Természettudományi Kutatóközpontjának Anyag- és Környezetkémiai Intézete.
4. Nevét S alakú alaprajzáról kapta; Frederick L. Olsen kemencekonstrukcióiról lásd például: Frederick L. Olsen: *The Kiln Book*. A&C Black Publishers Ltd., London, 2011 [1973]; és az Olsen Super S gyorstüzelő című fejezetet: Néma Júlia: *Magas hőfokon. Közéltések a fatüzes kerámiáboz*. Scolar Kiadó, Budapest, 115–122.
5. Gorka Lívია: Osztható vagy oszthatatlan. In: *Gorka Géza 1894–1971*. Szerk. Csenkey Éva és Szabó Lilla. Iparművészeti Múzeum – F. Szelényi Ház, Budapest – Veszprém, 1994. 10. [Megjelent Gorka Géza századik születésnapja alkalmából, az Iparművészeti Múzeumban rendezett kiállításra.]
6. Csenkey Éva: Gorka Géza (1894–1971). In: *Gorka Géza 1894–1971*. I. m. 17–18.
7. „Az ő szellemében dolgozó és a főiskolán diplomázó növendékek támogatására [1963-ban kapott – N. P.] Kossuth-díjának egy részét alapítványként ajánlotta fel.” Gorka Lívია: i. m. 13.
8. A mázkísérleteket a *Kerámiatechnikák, műtermi gyakorlat 2*. elnevezésű órán készítették a 2012/2013-as tanév második félévében. A kurzust elvégző hallgatók: Jó Virginia, Kocsis Lujza, Molnár Melinda, Varga Gyöngyvér, Varga Laura, Varga Márton.
9. *Keramik Europas – Ceramics of Europe – 13*. Westerland-preis 2014.

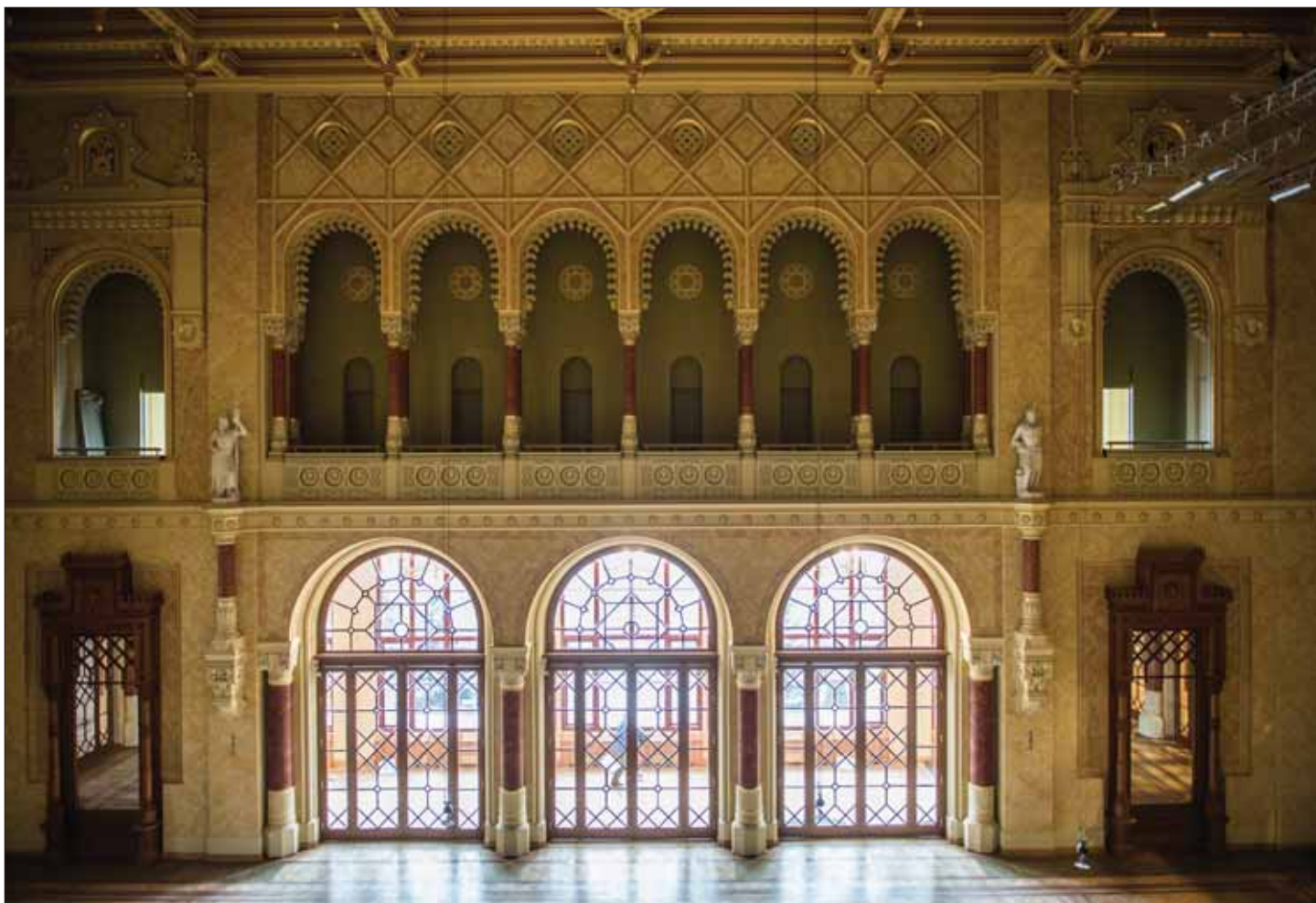
A MOME diákjainak mázpróbai (porcelán, Creaton, KS és T4-es agyagokból készült lapokon) égetés után / Glaze test of students of the Moholy-Nagy University of Art and Design (on tiles of porcelain, Creaton, KS and T4) after firing
Gorka Tűz Fesztivál, Verőce, 2013. augusztus / Gorka Fire Festival, Verőce, August, 2013

A Vigadó, a magyar kultúra főnixként feltámadt épülete

■ A magyar építészet egyedülálló alkotása a Duna-parton álló pesti Vigadó. A Feszli Frigyes tervezte palota százötven esztendő múltja a magyar történelem örömteli és tragikus időszakait egyaránt felidézi. Még gazdagabb örökség tárul elénk, ha a korábban a Vigadó helyén állt, annak elődjének tekinthető, a re-

formkorban épült régi pesti Vigadó, franciás nevén Redoute (Redut) épületének pár évtizedes történetét is figyelemmel kísérjük.

Ez az elődépület a magyar klasszicizmus neves építészeinek, Pollack Mihálynak (1773–1855) egyik kiemelkedő pesti alkotása volt. Az épület, amelynek a

Fotó: Sebestyén László

A nagyterem Duna felé
néző, nyugati fala,
Vigadó, Budapest /
The western wall of the
great hall, overlooking
the Danube.
Vigadó, Budapest

Főlépcsőház
(részlet), Vigadó,
Budapest /
The main stair hall
(detail).
Vigadó, Budapest

Fotó: Sebestyén László

„szívét” a nagyméretű táncterem képezte, az akkori pesti városmag északi részén, a Duna-parthoz közel emelkedett.

A főhomlokzatával a budai várra tekintő Redutnak nevezett Vigadó középízelítjának ünnepevényességét a hat ion oszlop fölé helyezett háromszögű oromzatot díszítő szobrok adták.¹

Ez az épület adott otthont az 1841-ben alakult Ipar-egyesület aligazgatójának, Kossuth Lajosnak a kezdeményezésére szervezett Országos Iparmű-kiállításoknak. A Redoute helyiségeiben az első, 1842. augusztus 25-én megnyílt kiállításon 213 kiállító 298 kiállítási tárgyat mintegy tizennégyezren tekintették meg. A harmadik, 1846. évi kiállítást, amelynek fővédnökségét József nádor vállalta, már a Magyar Nemzeti Múzeum akkor elkészült épületében rendezték meg. A Redoute épülete 1848. július 5-én tett szert politikai nevezetességre, ugyanis ezen a napon a forradalmi országgyűlés itt ülésezett, Kossuth Lajos, Deák Ferenc és gróf Széchenyi István részvételével.² Csak ezzel a számunkra dicső történelmi szereppel indokolható, hogy a szabadságharc idején, 1849. május 15-én a budai várat védő Heinrich Hentzi osztrák tábornok, bár ezt semmiféle harcászati ok nem indokolta, a budai várból ágyukkal lövette az épületet, ezáltal megsemmisítve a magyarországi klasszicizmus egyik legigényesebb szobrászati díszrelátott alkotását. Hentzi lövegeitől leégett továbbá a pesti Duna-sor harminckét új háza, az Angol Királynő szálló, a Lipót-templo, a mázsház és a Diana fürdő.

A Redoute épületéből megmenekült egyik csillárt a terézvárosi Szent Teréz-plébániatemplomba helyezték át, így ez a reprezentatív igényű iparművészeti alkotás a 21. században is emlékeztet a reformkori bállok világára.

Tizenhat évig állt az eredeti épület, amelynek „romhalmazzá válása” után újabb tizenhat évnek kellett eltelnie, amíg a megsemmisült épület helyett az új elvált palota felépült.

Az új épület felépítésének gondolata 1853-ban merült fel. Ezen év márciusában Hild József (1789–1867) kapott megbízást Pest város tanácsától a tervek elkészítésére. Három évvel ezután egy részvénytársaság alakult a beruházás megszervezésére. Hild terveinek

Fotó: Millists Máté

átdolgozására 1858-ban egy pesti német családban született, Münchenben képzett fiatal építész, Feszl Frigyes (1821–1884) kérték fel. A Habsburg Birodalom olasz háborúja miatt a terveket csak 1860 tavaszán fogadták el.

A megsemmisült Redoute helyén Feszl tervei alapján emelt új épületet ugyan az építkezés során szintén Redoute-nak nevezték, később, megnyitásakor Vigadának – az utóbbi nevet a pestiek sokat gúnyolták és helyette sokáig továbbra is a Redoute nevet használták, de végül is az épülettel kapcsolatban a Vigadó név állandósult. Három utcai homlokzata közül a Dunára tekintő a legmonumentálisabb, öttengelyes középső részét egytengelyes szélsőrizalitok fogják közre.³

Feszl Vigadója az első épület, amelyen mind a külső, mind a belső ornamentika-használatban a magyar nemzeti formakincs alkalmazásának igénye megjelenik. Az oszlopfejeketeken kifaragott bajuszos férfifejek mellett az építész előszeretettel alkalmazta a vitézkötést.

A vitézkötés mint díszítőmotívum használata az egyik megnyilvánulása volt annak, hogy Feszl Fri-

Főlépcsőházi oszlopsor (részlet), Vigadó, Budapest / Colonnade of the main stair hall (detail). Vigadó, Budapest

Than Mór: Az ének allegóriája – falkép, Vigadó, főlépcsőház, Budapest / Mór Than: Allegory of Singing. Mural. Main stair hall, Vigadó, Budapest

Fotó: Millits Máté

gyes romantikus építészeti stílusán belül a nemzeti formakincset keresve a magyar huszárok mentéjén és a magyar népviseleteknél előforduló paszomány-ornamentikával utalt a magyarság ízlésvilágára. Saját korában mind a művészeti, mind a nagyközönség nem fogadta megértéssel Feszl ornamentális újításait.

A 19. század második felének legnépszerűbb magyar hetilapja, a *Vasárnapi Ujság* a következő, részben kritikus hangú szavakkal számolt be a Vigadó megnyitásáról: „Az 1865-ki farsang főeseménye a redoute termeinek megnyitása volt. Már hónapok óta ez képezé a kíváncsiság tárgyát, jobbára csak erről beszélgetett a pesti ember s szerette elképzelni, hogy e hatalmas termekben mily szépen fog hangzani a magyar zene s mi ennél is édebb, a magyar szó, országgyűlési követek ékesbeszédü szájából. [...]”

Noha a vigadó külső alakja s belső fölosztása a legkülönbözőbb hibáztatások, kifogások s megrovások tárgya: valljuk be őszintén azon igazán nagyszerű benyomást, mit e fényesen világított óriási arányok a megdöbbenő szemléelőre gyakorolnak. Nincs fejedelem, legyen az még oly hatalmas, kinek szégyenére válnának e termek s tán nem tulozunk, midőn azt állítjuk, hogy alig van közterem bármely európai fővárosban, mely a mienkkel, legalább roppantság tekintetében, mérkőzhetnék, s a mit aesthetikai szépség tekintetében az építész elmulasztott, azt, belsőleg legalább, elfeledtetik a virágok, a szőnyegek[,] a tükrök s a fölötté ragyogó kivilágítás.”⁴

Feszl Frigyes mozaikkal kívánta díszíteni a belső falfelületeket, azonban Pest város tanácsa – külföldi mintára – a festészeti alkotásokkal való díszítést választotta. Ezáltal a Vigadó lett az első középület, amelyet freskókkal díszítettek. Ezekkel a feladatokkal a még pályájuk elején járó művészeket, Lotz Károlyt (1833–1904) és Than Mórt (1828–1899) bízták meg, akik javadalmazását állami ösztöndíjjal biztosították. A témaválasztásban kikötésként szerepelt, hogy a magyar regék világát is megjelenítsék.⁵

Az épület főlépcsőházában Árgírus királyfi és Tündér Ilona ábrázolása megfelelőnek bizonyult mind a történelmi, mind a nemzeti elvárások szempontjából. A csemegetárnak nevezett helyiséget részben Lotz Károly, részben Than Mór aranyozott háttérű falképei díszítették, ezekhez járult Wagner Sándornak (1838–

1919) Mátyás királyt és a legyőzött cseh vitézt, Holubárt bemutató alkotása.

A Vigadó szobrászati díszítésének elkészítése hosszú időt vett igénybe. Alexy Károly (1823–1880) nevéhez – többek között – a külső pillérek elhelyeztetését, táncolók csoportjait megjelenítő domborművek is fűződnek.

A homlokzati szobrok a Vigadó utca felől a következő személyeket és címereket ábrázolják: Zsigmond király, Mária Terézia, IV. Béla, Pest-Pilis-Solt vármegye címere, Széchenyi István, Hunyadi János, Nagy Lajos király, a magyar államcímere, Mátyás király, Zrínyi Miklós, József nádor, Szilágyi Erzsébet, Pest város címere, Varula Jakab polgármester, Árpád fejedelem, Attila hun király.

A belső szobrászati díszítés érdekében 1882-ben hirdettek pályázatot, amelyen kilenc szobrász vett részt.⁶ A pályázati felhívásban három méter magas, sóskúti mészkőből faragott alkotásokat vártak el. A bizottsági tárgyalásokon szerepet vállalt Feszli Frigyes, majd az ő 1884-ben bekövetkezett halála után, Ybl Miklós (1814–1891).

A nagyteremben különböző nemzetek táncait ábrázoló négy szobrot helyeztek el: Brzorád [Bezerédy] Gyula alkotta meg a csárdás szobrát, Stróbl Alajos (1856–1926) nevéhez két tánc szobra fűződik, a *Fandango* és a *Mentüett*, a *Polonézt* az ő tanítványa, Füredi (Führer) Richárd készítette el 1899-ben. Érdekesség, hogy Stróblnak a korszak két híres és népszerű művésznője állt modellt: a *Fandangónál* Hegyi Aranka, a

**A nagyterem déli fala
(részlet),
Vigadó, Budapest /
The southern wall of
the great hall (detail).
Vigadó, Budapest**

→
**Páros oszlop
a nagyterem karzatán,
Vigadó, Budapest /
Paired columns
of the gallery
of the great hall.
Vigadó, Budapest**

Polonéznél Pálmay Ilka. A hosszú huzavona után elkészült szobrok az olcsó anyagnak tekintett horganyöntvények⁷ helyett, a még költségtakarékosabbnak számító gipszből készültek el. A két utolsó szobrot 1901 októberében helyezték fel posztamentüikre.

A kisterem szobrai a 19. század végének sokat foglalkoztatott művészei mintázták az 1880-as évek közepén. Donáth Gyula (1850–1909) *Népdal* című alkotása Füredi Mihály színművészt, Kiss György (1852–1919) *Szavalat* című szobra Lendvay Márton színművészt, Szécsi [Schefcsik] Antal (1856–1904) *Népzene* című műve Bihari János zeneszerzőt, hegedűművészt és végül Vasadi Ferenc (1848–1916) *Magyar zene* című alkotása Tinódi Lantos Sebestyén 16. századi lantzenészt, krónikást ábrázolta.

A második világháború harcai a magyar főváros épületállományában súlyos károkat okoztak. Látványos sebek keletkeztek, különösen a pesti Duna-part Margit híd és Erzsébet híd közötti szakaszán, a pesti Vigadóban sok érték veszett el a bombatámadások következtében, többek között a teljes belső szobrászati, és részben a festészeti díszítés is megsemmisült.

Napjainkban a Vigadó, mint a fönixmadár, amely poraiból megelevenedik, újra a 19. századi pompájában tekinthető meg.

MILLISITS MÁTÉ

művészettörténész, művelődéstörténész

Jegyzetek

1. Bibó István: *Pollack Mihály*. Budapest, 2008. 118–124.
2. Holló Szilvia Andrea: *A pesti Vigadó. Tündérpalota a Duna partján*. Budapest, 2014. 28.
3. Komárik Dénes: *Feszl Frigyes (1821–1884)*. Budapest, 1993. 79.
4. A városi vigadó (redoute) megnyitása. *Vasárnapi Ujság*, 1865. XII. évf. 4. sz. január 22. 40–41.
5. Szvoboda Dományszky Gabriella: Árgyélus királyfi és Tündérszép Ilona a Vigadóban. In: *Kultusz, mű, identitás*. Szerk. Kalla Zsuzsa, Takáts József, Tverdota György. Budapest, 2005. 234–245.
6. Nagy Ildikó: A pesti Vigadó szobrai és szobrászai. In: *Romantikus kastély. Tanulmányok Komárik Dénes tiszteletére*. Szerk. Vadas Ferenc. Budapest, 2004. 345–355.
7. Horganyöntvényből készült a 19. századi magyar művészet több alkotása, így például a Parlament kupolacsarnokának királyszobrai, vagy a Szent István-bazilika kupolájának evangélista-ábrázolásai.

Fotó: Millisits Máté

A pesti Vigadó új élete

Műhelybeszélgetés Gothárd Erzsébet belsőépítésszel,
Seres András restaurátorral és Takács Viktor építész miniszteri biztossal
az épület felújításáról

„A ház könnyen vagy nehezen születik, szelíden vagy erőszak által múlik el. Elmúlása szép vagy csúnya, finom vagy durva, észrevétlen vagy megrázó. A ház életébe sokszor nem szabad beavatkozni, időnként pedig kötelező” – e szavakkal kezdődött Turányi Gábor nemrég megtartott magyar művészeti akadémiai székfoglaló előadása a házak életéről. A ház maga és minden vele történt esemény talányos régészeti lelet. A születése pillanatától kezdve egyszerre megkérdőjelezett és egyszerre kultikus helynek tekintett pesti Vigadónál talán keresve is nehéz lenne jobb példát találni arra, hogy egy városi középület ennyire mélyen beágyazódott volna a történelembe, annak különböző szellemi és tárgyiasult megnyilvánulásaiba.

Az épület 19. századi baljóslatú előélete méltó folytatást nyert a 20. században. Az 1944-es ostrom alatt halálos sebesülés érte, csak homlokzati falai maradtak állva. A háborút túlélő tiszteletlen építésznemzedék sem respektálta különösebben Feszl Frigyes egykori renitens főművét, amely a város kellős közepén, a legszebb Duna-parti szakaszon állt három és fél évtizeden keresztül kiégve és sorsára hagyva, farkasszemet nézve a lassú enyészetre ítelt Várkertbazárral és a Vigadóhoz hasonlóan tragikus sorsú budai várral. Mivel főhomlokzata viszonylag épen maradt, még az épületszobrászati részletek is, 1952-től állami szinten kezdtek foglalkozni a Vigadó további sorsával, konkrétan a Népművelési Minisztériumtól a Középülettervező Vállalaton (KÖZTI) át a Magyar Építőművészek Szövetségéig és tovább, míg végül 1956 augusztusában végre építészeti tervpályázatot hirdettek. Bár folyamatosan napirenden volt a bontás lehetősége, a tervpályázati kiírás az épület főhomlokzatát, előcsarnokát és főlépcsőházát műemléki részletként megtartandónak írta elő, ugyanakkor a többi épületrészt a Vörösmarty téri grandiózus Haas-palotával együtt el-

bonthatóknak ítélte. 1956 októberében ismét közvetlen veszélybe került a főhomlokzat épsége, amikor a felkelők a Vigadó előtti szovjet hősi emlékművet nagy mennyiségű robbanószerrel akarták megsemmisíteni. A forradalom miatti néhány hónapos kényszerszünet után lezáruló tervpályázat további vereségre menő vitákat generált, és ha kézzelfogható következménye nem lett is, építészettörténeti szempontból mégis áttörést hozott. Nemcsak abban, hogy a szocreál után itt tört fel újra ismét a modernizmus – főként kortárs nyugat-európai példákra támaszkodva –, hanem mert rész kísérletként bemutatta, hogy miként képes egy modern funkcionális középület egy merőben más léptékű, téarányú és ornamentikájú műemlék épülettel kontrasztot képezve építészeti egységet alkotni. A pá-

**Az egykori Haas-palota.
Fodor L. litográfiája /
The one-time
Haas Palace.**

Lithography by L. Fodor
[cca. 1875]
reprodukció /
reproduction

[Egy nagyváros
születése.

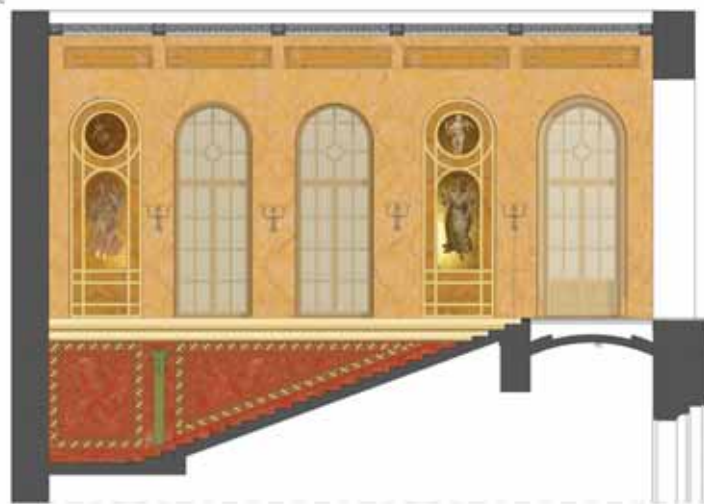
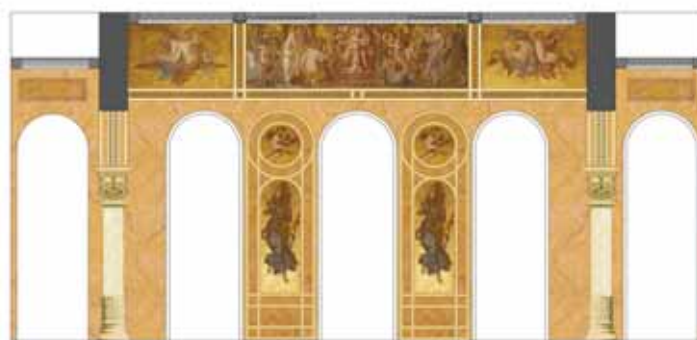
Tanulmányok
Budapest múltjából
XXVII. Budapest,
1998]

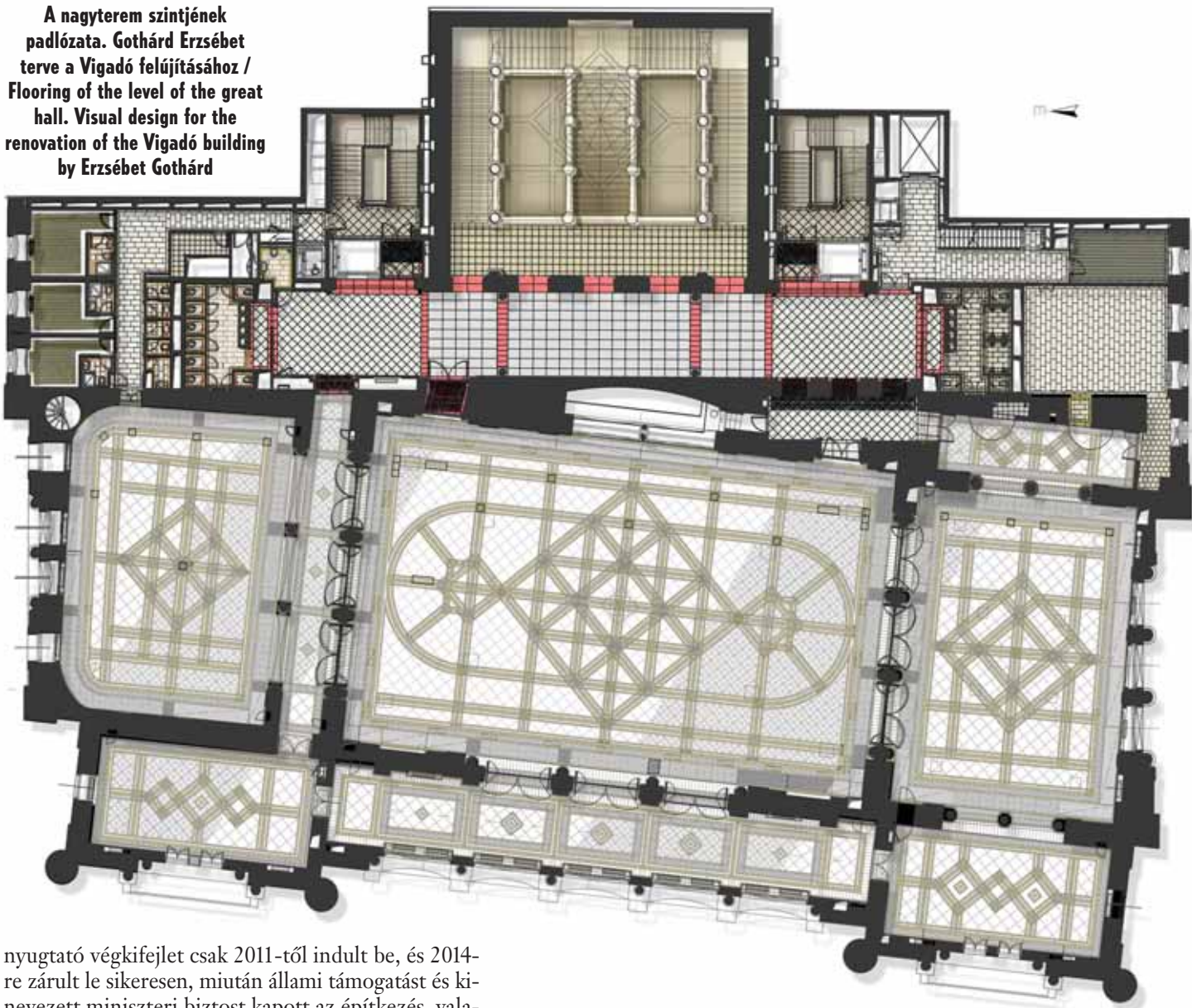
A főlépcsőház falnézete a Lotz Károly-féle falfestésekkel. Gothárd Erzsébet és Seres András terve a Vigadó felújításához / Wall view of the main stair hall with murals by Károly Lotz. Visual design for the renovation of the Vigadó building by Erzsébet Gothárd and András Seres

lyázóknak a Vigadó és a Haas-palota telkét egyként kezelve, egy gigantikus méretű, 2300 főre tervezett hangversenytermet és egy 700 fős kistermet kellett elhelyezniük a szükséges kiegészítő helyiségekkel együtt. Ez együtt járt a Vigadó erőteljes megconszolidálásával, amelynek a főhomlokzati traktusa így módon egy reprezentatív előtérre értelmeződött át. Mint tudjuk, a Haas-palotát hamarosan valóban lebontották, helyére 1971-ben irodaház épült, a Vigadó pedig továbbra is várta sorsa jobbra fordulását. Egészen a hetvenes évek végéig. Ekkor kezdődött az a vakmerő és némileg brutális beavatkozásokkal járó felújítás, amely kompromisszumos koncerttermi megoldásával újra életre keltette ugyan az épületet, de eredeti vonzerejéből sokat elveszített.

A Vigadó második újraélesztési kísérlete, amelyet elsősorban ingatlanpiaci szemlélet diktált, 2004-ben kezdődött. A hosszú éveken át húzódó folyamatot újabb életveszélyes események és melléfogások tarkították. Volt itt súlyos beázás, épületsüllyedés, bontás, építés, és megint bontás. Ezzel összefüggésben időközben az egykori unalmas ORI- (Országos Rendező Iroda) székház helyet cserélt a sokkal izgalmasabb nevű Kristályházzal, működésbe lendült a Művészetek Palotája (Müpa) a maga 1500 fős hangversenytermével, visszanyerte eredeti szépségét, és technikailag is komfortossá vált a Zeneakadémia, és a Belváros közösségi terei is átstrukturálódtak. A Vigadó identitásválságba került, jó gazda és jó funkció után kiáltott. Bár a felújítási procedúra rendületlenül zajlott, a meg-

A nagyterem szintjének padlózata. Gothárd Erzsébet terve a Vigadó felújításához / Flooring of the level of the great hall. Visual design for the renovation of the Vigadó building by Erzsébet Gothárd

nyugtató végkifejlet csak 2011-től indult be, és 2014-re zárult le sikeresen, miután állami támogatást és ki-nevezett miniszteri biztost kapott az építkezés, vala-mint az is eldőlt, hogy a Magyar Művészeti Akadémia (MMA) lesz az épület új tulajdonosa és üzemeltetője.

Az MMA jelenléte nemcsak funkcionálisan, prog-ramszerűen adott határozott alapot a Vigadó terei-

nek újraértelmezéséhez, a felújítás során felmerülő kérdések eldöntéséhez, de mintha szellemségében is egymásra talált volna az új gazda és a nemzeti kultúra metonímiájaként is számon tartott műemlék épület.

→
**Egy oszlopfő kibontása
a Vigadó felújítása
közben / Exposure of
a column capital during
restoration works
of the Vigadó building**

Innentől kezdve minden kétséget kizáróan deklarálódott az a koncepció, miszerint az elsődleges cél az eredeti terekhez, térhasználathoz, térélményekhez való visszatérés. Ez az alapelv mind a funkcionális kérdések, az üzemeltetés, mind a belsőépítészet, mind a díszítőfestések körüli dilemmákat lényegesen egyszerűbbé tette. (Építésszek: Kralovánszky Réka, majd Fehérváry Rudolf, majd Máté Zoltán, belsőépítésszek: Gothárd Erzsébet, majd Máté Zoltán és Gothárd Erzsébet.)

■ *Seres András:* Már az elején határozottan el kellett dönteni, hogy egy teljesen modern belsőt kapjon az épület, ami markánsan eltér az eredeti megjelenéstől, és nem építünk semmit vissza – voltak ilyen hangok bőven –, vagy pedig – ami mellett végül döntés született –, hogy igen, mi akkor is szeretnénk a Vigadó szellemiségét visszahozni, ha nem is száz százalékgig olyan hiteles, mint egy múzeumi tárgy. Mi mindent megtettünk azért, hogy az eredeti megjelenés álljon vissza, vagy az eredetihez minél inkább hasonló. Ez alapként határozta meg a mi munkánkat is.

Takács Viktor: Az Iparművészeti Főiskolán, ahol végeztem, sokat foglalkoztunk történeti enteriőrökkel is. Kellő odafigyeléssel és érzékenységgel ki lehet találni egy ilyen épületnek a működését. Ahogy meg lehet tanulni, hogy hogyan működött egy barokk kastély, az összes attribútumával, ugyanígy ki lehetett találni a meglévő falakból ennek a háznak a belső életét is.

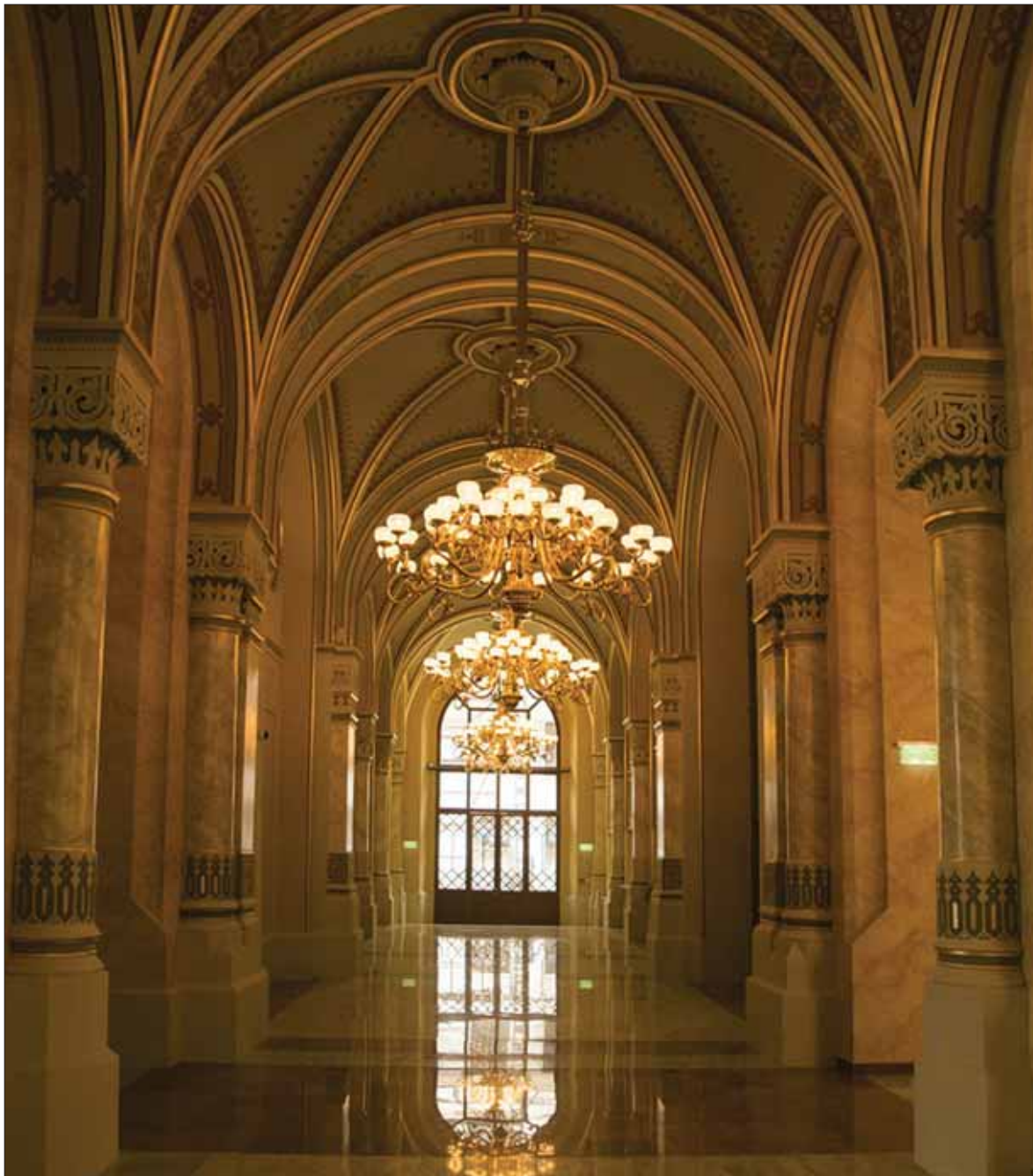
S. A.: Ez az épület egyúttal az új elit találkozóhelye is volt a 19. században, korábban az effajta összejövetelek színhelyeül a kastélyok szolgáltak. A Vigadó az elsők között volt a nagy pesti középületek sorában, még kereste a pontos funkcióját. Amikor egy arisztokrata itt megjelent, méltó környezetben találhatta magát, mert ez a lépcsőház, a nagyterem és terem sor az emeleten kellően méretes, nagyszabású volt. Mivel éppen a színezés volt az a terület, ahol a legkevésbé tudtunk biztos forrásokra hivatkozni, ezért is döntöttünk úgy, hogy nem akarunk valami nagyot alkotni azaz, hogy valamilyen markáns színezést alkalmazunk.

Gothárd Erzsébet: Belsőépítészetileg egységesen kezeltük az egész épületet, ez minden apró részletről

leolvasható, beleértve a mellékhelyiségek karakterisztikáját. Funkcionálisan természetesen működik egy hierarchikus rend, de építészeti minőségben nincsenek alá- vagy fölrendelt helyiségcsoportok. Nagyon szeretem ennek az épületnek, különösen az ornamentikájának a geometriai szerkesztettségét. Ez az iszlám hatásnak egy speciális válfaja, az összes díszítés szigorúan visszaosztható geometrikus alapegységekre. A diagonális és a páros indák, szalagok megjelenése teszi abszolút karakteressé és egyedülállóvá. Ez volt az elem, amiről úgy gondoltam, hogy ennek a mentén fogom a szükséges beépítéseket létrehozni.

T. V.: A programalkotás folyamatosan alakult, én mindenesetre abba az irányba próbáltam terelni a tervezést, hogy az épület eredeti funkciójához közeli tér sor alakuljon ki, mert ez segíti hosszú távon a leg-

A rekonstruált
kocsiáthajtó,
Vigadó, Budapest /
The reconstructed
driveway.
Vigadó, Budapest

Fotó: Török Máté / MMA

A VI. emeleti kiállítótér, Vigadó, Budapest. Makovecz Imre „...összekötni az eget és a földet...” című emlékkiállítás, 2014 (részlet) / Exhibition space in the seventh floor. Vigadó, Budapest. Memorial exhibition of architect Imre Makovecz entitled ‘... uniting Heaven and Earth ...’, 2014 (detail)

Fotó: Török Máté / MMA

jobb használhatóságot a közönség számára, és ez a legjobb az MMA működésének is.

G. E.: A Vörösmarty téri Kristályház felépülése előtt az ORI-székház és a Vigadó részben össze volt épülve. Az építkezés során a Vigadónak a díszlépcsőháztól délre és északra lévő részét, az egykori kocsiáthajtót visszabontották, és újonnan építették föl, többszintesre. A mostani rekonstrukció során ez a rész a régi formájában lett újraépítve az eredeti tervek alapján, illetve a falban romosan vagy épségben megtalált eredeti rozetták felhasználásával.

T. V.: Azért azt érdemes tudni, hogy a hetvenes évekbeli felújítás elég brutálisan elbánt az épülettel. Amit a háború alatt a bombázás nem tett tönkre, azt betonozással, átalakítással sikeresen elintézték. Na-

gyon kevés eredeti díszítőfestés, kőoszlop és faragvány maradt meg, és azok is csak sérülten.

S. A.: A nagyterem melletti térben például – aminek kisterem a neve – emberfejeket formázó, kőből faragott fejezeteket találtunk. Akkoriban egy vasbeton falat húztak elé, és ahol ezek a fejezetek belelőgtak, egyszerűen leütötték az arcokat egy kalapáccsal, hogy elférjen a zsaludeszka. Ez abszolúte jellemző arra az időszakra.

T. V.: Most ezekből az oszlopokból néhány láthatóvá vált a kiállítóteremben és az étteremben. Végül is az egész épületbelső kapott egy nagyon dekoratív, de egységes – faragott kőből, gipszmunkából, díszítőfestésből, üveg- és ötvösmunkából, és nem utolsósorban famunkákból álló – befejezést. Szintén nagy

döntés volt, hogy azt a kis részt is átfestettük, ami műszaki állapota miatt megmaradhatott volna a hetvenes évek átalakításából.

S. A.: A bombázás után a földszinti foyer középső része maradt meg még leginkább eredeti állapotában. De összevetve a fotókkal, szinte teljesen más készült a későbbi felújítás során. Ami eredetileg nagyon világos, szinte fehér márványfestésű volt, a középső oszloptörzseket kárminbeütéses, pompeji vörösre festették például. Az archív fotókon látottakkal ellentétben az oszlopok emiatt aránytalanok, tömzsinek tűntek. A mostani átfestésnek köszönhetően megnyúltak, a földszinttől az emeletig most megint egy sokkal grandiózusabb építészetet láthatunk.

T. V.: A díszterem belmagasságát sikerült közel az eredeti méretre visszaállítani, ami a korábbihoz képest három-három és fél méteres belmagasság-növekedést jelent, és amitől jelentősen javultak a tér arányai.

G. E.: A romos képek között találtunk egy olyan felvételt, amelyen a nagyterem csillárja a padlón hever. Ennek alapján apró részletekig újra lehetett tervezni. Eredetileg más világítótestekkel működött, gázzal töltött gyertyaizzókkal, de a mérete, formája ugyanolyan lett, mint a régi. Az összes többi falikart tulajdonképpen ennek a nagy csillárnak az elemeiből terveztük meg. Az egész épületre az a jellemző, hogy ami a mennyezeten van, ez a gerendarácsos díszítés, ugyanaz jelenik meg a padozatban is, a berakásos mintában. Az akusztika szempontjából döntő jelentősége van, hogy textillel burkolt székeket helyeztünk el a nagyteremben, ami a visszhangot erőteljesen képes visszafogni. Szívesebben tettünk volna könnyedebb székeket ide, hogy jobban érvényesüljön a környezet, de az akusztikai szempont itt fontosabb volt.

T. V.: Az eredeti teremarányoknak és a plasztikus történeti díszítésnek köszönhetően a díszterem ma is rendelkezik olyan akusztikai képességgel, mint amilyenben annak idején Liszt Ferenc, Bartók Béla vagy Pablo Casals visszatérő előadóként koncertezett.

S. A.: Arra, hogy a helyreállítás-felújítás kérdésével kapcsolatos szemlélet mennyit változott az utóbbi időben, jellemző, hogy a Várkertbazárban is teljes rekonstrukciót végeztünk a Than Mór-festményekből, ami a hatvanas évek elején például elképzelhetetlen

Foto: Török Máté / MMA

lett volna Horler Miklós és Entz Géza elvei alapján, akik még engem is tanítottak a főiskolán. A didaktikai szemlélet szerint a restaurálásnál, ha a kiegészítés egy bizonyos arányt – 10-15 százalékot – meghalad, az már rekonstrukciónak számít, amivel nagyon csínján kell bánni, legjobb egyszínűre festeni a kiegészítést. Azóta már sokan rájöttek arra, hogy a laikus számára az egyszínű festés még inkább félrevezető, hiszen azt hiheti, hogy így nézett ki eredetileg a festés, ami viszont becsapás. A restaurálással kapcsolatban folyamatosan szigorodnak a követelmények, a rekonstrukcióval szemben ugyanakkor megengedőbbek lettek, sőt szinte az utóbbi időben már-már kifejezett elvárás. Ma már az eredeti megjelenésre kíváncsi mindenki, aminek az alapja az, hogy restaurálás és rekonstrukció fogalma szét lett választva egymástól. A rekonstrukció vállaltan rekonstrukció, a restaurálás viszont valódi értékmentés.

T. V.: A Vigadó újra „szerethető” lett. Egyrészt, mert ez egy jelentős közösségi teljesítmény. Az 1800-as évek derekán, amikor itt még világvárosról messze nem volt szó, egy ilyen jól működő, emblematisms közösségi épületet létre tudott hozni a pest-budai polgárság. Másrészt kevés ilyen szép térsor van nyilvános középületben, mint itt, ezen a helyen. Bizo-

**Nagyterem, Vigadó,
Budapest. Nyitókoncert,
2014 / Great hall,
Vigadó, Budapest.
Opening concert, 2014**

nyos szempontból a Müpához tudom hasonlítani a földszintnek azt a fajta nyitottságát, amely az étteremmel, kávézóval, foyer-val, kiállítóterrel szinte bevonza a közönséget az épület belsejébe. A Vigadó különlegessége az, hogy nincs olyan határozott funkcióra dedikálva, mint más hasonló méretű középületek, mint amilyen a Kúria, a Zeneakadémia, az Operaház vagy a különböző múzeumok.

S. A.: Nagy élmény volt számomra a megnyitó, amin én is jelen lehettem, amikor a sok, szépen kiöltözött ember, aki pezsgőt fogyasztott, koncertet hallgatott, töltötte be ezeket a tereket. Hosszú idő után ismét funkciójában láthattam az épületet, és úgy éreztem, vizuálisan is nagyon jól működik az egész rendszer. Az emberek tudnak főszereplővé válni ezekben a terekben, nem „vágja agyon” őket az enteriőr, nem nyomasztja, ami ilyen esetben gyakran előfordul. Az építésszel, belsőépítésszel karöltve úgy gondo-

lom, hogy sikerült azt a szándékot beteljesíteni, hogy – az eredeti minőséget visszaidézve –, nem egy az egyben restaurálva, de Feszl Frigyes építész eredeti szándékát minél pontosabban érzékeltetve az eredeti alkotók által létrehozott térsort állítottuk helyre.

VÁMOS DOMINIKA
építész

Gotbárd Erzsébetet a Vigadó, Magyarai Évát a Zeneakadémia rekonstrukciójáért a 2013-as Év Belsőépítésze díjjal tüntették ki. A két alkotás között a zsűri nem tudott és nem is akart különbséget tenni, így ebben az évben két díjat – nem megosztva, hanem azonos mértékben – adtak át a Pesti Vigadó Dísztermében 2014. június 3-án. Mindkét belsőépítésznek gratulálunk, és további eredményes alkotómunkát kívánunk! – Lapunk 2013/8. számában a Zeneakadémia rekonstrukciójáról is beszámoltunk.

(A szerk.)

**Főlépcsőház,
a háttérben
Than Mór falképe,
Vigadó, Budapest /
The main stair hall
with Mór Than's mural
in the background.
Vigadó, Budapest**

Fotó: Török Máté / MMA

A Bigot-pavilon két kiemelkedő darabjának restaurálása

■ Az Iparművészeti Múzeum Kerámia- és üveggyűjteményéből az 1900. évi párizsi világkiállításon Radics Jenő által megvásárolt úgynevezett Bigot-pavilon tárgye gyűjtése áll hozzám talán a legközelebb. A hosszú ideig méltatlanul mellőzött darabok már az első pillanatban magukkal ragadtak. Keramikusi, szobrászi tanulmányaim folytán különös, megmagyarázhatatlan kapcsolatot érezek ezek iránt a monumentális, mesterien kialakított formák és felületek láttán. Miközben méltóságteljesek és súlyosak, életre kelnek a térben. Felöltöztetik, díszítik az épületeket. Ez azonban a raktárakban, szétszedett, rendezetlen állapotban alig volt érezhető. A felületek fénytelenek voltak és elhanyagoltak, a pavilon darabjai szanaszét, darabokban heverték, többször költöztek a pincéből az udvarra, majd az alsósori raktárakba.

Állandó késztetést éreztem a tárgyak megmentésére, de a körülmények sokáig nem tették lehetővé a kiállításukat, restaurálásukat. Kimondhatatlan volt tehát az örömöm, mikor 2012-ben felmerült a kiállítás terve, amit nem sokkal később intenzív megvalósítás követett.¹ A tárgyak mozgatása már önmagában ha-

A Bigot-pavilon elemeinek tisztítása a múzeum alagsorában / Cleaning of parts of the Bigot-pavilion in the basement of the Museum of Applied Arts, Budapest

Fotó: Gontos Katalin

Fotó: Gontos Katalin

Női büszt, figurális attikaelem (restaurálás előtt, hiányfelmérés közben) / Female bust. Figurall attic element (before restoration, during damage assessment)

A női büszt részlete (a legjelentősebb hiány: az orr kiegészítése után, retusfestés előtt) / Detail of the female bust (after reconstructing the most significant deficiency, the nose, before retouch painting)

talmas feladat elé állított mindenkit. Régóta vártam erre a lehetőségre, de nem gondoltam, hogy ekkora kihívás lesz. Elsősorban az idő rövidege, a tárgyak súlya és nem utolsósorban a restaurálási feladatok kivitelezése jelentette a nehézséget.

Az állapotfelmérés során megállapítható volt, hogy a kiválasztott tárgyak felületét nagymértékben erősen tapadó szennyeződések borította, sérüléseik, hiányaik is jelentősebbek voltak, mint azt felületes szemrevételezések, raktárlátogatások alkalmával láthattuk.

Fotó: Gontos Katalin

→
**Gyermek najád,
lépcsőkorlátot lezáró
plasztika két nagyobb
és egy kisebb darabja
(tisztítás közben a
restaurátor-műhelyben)
/ Two larger parts and
one smaller part of a
child Naiad sculpture
closing a balustrade
closing a balustrade
(during cleaning in the
restorer studio)**

A munkafolyamatok közben a *készítéstechnikai* jellemzőket jól megfigyelhetjük, és az avatott szemnek a tárgy minden részlete hordoz információt. A restaurátor mielőtt hozzákezd a munkához, megismerkedik a tárgy történetével, a készítés körülményeivel, belehelyezkedik annak korába, tanulmányozza az analógiákat. Ezeknek a tárgyaknak a sorozatgyártását negatív formába történő préseléssel oldották meg (az alapanyag az ún. *grès flammé*), a nagyobb elemek hátoldalát ún. bordázatokkal merevítették, az első mázatlan égetést a második magastüzi mázas égetés követte (keleti hatás benyomását keltő megjelenéssel). Dokumentumokból tudjuk, hogy Alexandre Bigot a gyárat szigorú rendbe, területekre osztotta. Az egyes területek sorrendje magát a készítési folyamatot is jól tükrözi. Mintázóterem, alapanyag-előkészítő, nega-

Fotó: Csontos Katalin

tívkészítő, döngölő- és formázóhelyiségek, szárítók, retushelyiség, égetőkemencék, mázazó, mázas égetés, csomagolás, szállítás.

Tisztítás: A tárgyak mindegyikét nem lehetett a második emeleti restaurátor-műhelybe szállítani, így raktározásuk helyén, az alagsorban alakítottuk ki a munkaterületet. Ezek a körülmények nem voltak a legideálisabbak a munkavégzésre. A lazán kötődő szennyeződések első lépésben mechanikusan, nagyobb kefékkel vízesen végeztük, majd gőztisztítóval fellazítottuk a városi levegőből származó (elsősorban a napsugárzás hatására szinte ráégett korom-) lerakódásokat. Ennek elsősorban az az oka, hogy sokáig szabadterén tárolták a tárgyakat. Több esetben nem volt elégséges ez a módszer, ezért semleges felületaktív tisztítószert használtunk pakolások formájában, majd újra gőzzel lazítottunk. Addig alkalmaztuk felváltva ezt a folyamatot egyre kisebb kefékkel, míg teljesen letisztult a felület. Ekkor váltak igazán láthatóvá a gazdag, különleges mázfelületek, melyek jól tükrözik Alexandre Bigot kémiai és ásványtani ismereteit. Zöld, barna, kék és helyenként vöröses színek, bennük csillogó apró kikristályosodott felületekkel – fantasztikus látványt nyújtottak. A tervező a színek játékoságával csak tovább fokozta a plasztikai hatást, mely most már teljes valójában előtűnhetett.

Restaurálás: A következő lépésben már a tiszta, restaurálásra váró darabok felkerültek a második emeleti restaurátor-műhelybe. Két nagyobb épületplasztika várt komoly beavatkozásra: egy női büszt (figurális attikaelem, zöld mázzal) és egy lépcsőházi korlát eleme (gyermek najád, lábánál homárral és csigával). A büszt

Fotó: Csontos Katalin

**Női büszt,
figurális attikaelem.
Jean-Baptiste Larrivé
szobrász műve
(restaurálás után).
Restaurátor: Csontos
Katalin / Female bust.
Figural attic element
by the sculptor
Jean-Baptiste Larrivé
(after restoration).
Restorer:
Katalin Csontos
[1899–1900]
restaurálás: 2012, *grès
flammé*, magastüzi
zöld mázazás
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest) /
restoration: 2012,
grès flammé, high fire
green glaze (Museum
of Applied Arts,
Budapest)
[78x58x36cm]**

anyagokat kellett választani. A kiegészítések végleges, retus előtti megjelenését több lépcsőben, reszelőkkel alakítottam ki. Ahhoz, hogy a restaurált részek az eredeti tárgy megjelenéséhez hasonlítsanak, a máz karakterét is vissza kellett adni. A magastüű, helyenként savval maratott máz foltos megjelenése a retusálás szempontjából könnyebbséget jelentett. A megfestett kiegészítések könnyen beleolvadnak az eredeti felületbe, észrevétlenné válva a látogató előtt.

Hasonló technikai folyamatot alkalmaztam a gyermek najád esetében is. Az eltérés az volt, hogy a sű-

Gyermek najád feje (a hiányok kiegészítése után, retusfestés és összeépítés előtt) / Head of the child Naiad (after reinforcing missing parts, before retouch painting and reassembling)

Gyermek najád fejének csorbulásai, a hiányok megjelölése / Damages on the head of the child Naiad. Marking of the deficiencies

több helyen hiányos volt és sérült, míg a gyermek najád a hiányain túl három nagyobb és egy kisebb darabban volt, valamint a tárgytól idegen (a korábbi beépítés nyomait magán viselő) kiegészítésekkel borított. Ezek eltávolítását nagy elővigyázatossággal, mechanikusan, vésővel kellett kibontani.

A büsztt legjelentősebb hiánya az orr-részen volt. A kiegészítést kutatómunka előzte meg. Ugyanis az orr formája nagymértékben befolyásolja a szobor megjelenését, egy oda nem illő részlet teljesen megváltoztathatja a fej kisugárzását. Szerencsére a hiány kikövetkeztethető volt, az anatómiai minták közül egy klasszikus formának felelt meg leginkább. A kiegészítő anyagnál mindkét esetben gondolni kellett arra a lehetőségre is, hogy később a tárgyak végleges elhelyezése szabadtéren lesz. Tehát időjárásálló, kültéri

Gyermek najád összeépítése előtt a furatok, fémcsapok elhelyezkedése / Child Naiad—the place of boreholes and bolts before reassembling

Gyermek najád, lábánál homár és csiga, lépcsőkorlátot lezáró plastika. P. Moullet szobrász műve (restaurálás után). Restaurátor: Csontos Katalin / Lobster and snail at the feet of a child Naiad. Sculpture closing a balustrade by P. Moullet (after restoration). Restorer: Katalin Csontos

[1898–1900] restaurálás: 2012, grès flammé, magastüzű zöld mázazás, magasság: 125 cm (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / restoration: 2012, grès flammé, high fire green glaze, height: 125 cm (Museum of Applied Arts, Budapest)

Gyermek najád alsó, nagyobb részlete (összeépítés előtt) / A lower, bigger part of the child Naiad (before reassembling)

lyos, ámbar üreges darabokat itt egymáshoz kellett rögzíteni. A biztonságos illesztés miatt a kőragasztó mellett még rozsdamentes, a törésfelületekbe ágyazott csapokkal is egymáshoz fogattam a részeket. Ehhez a megoldáshoz összesen tíz furatot kellett készíteni és öt darab menetszárat elhelyezni az illesztésre váró felületekbe. Ez a munkafolyamat nagy precíziást és körültekintést igényelt. Nehézséget okozott továbbá, hogy az összeragasztott részek nem álltak meg magukban (a ragasztó kötési ideje többórás volt), ezért speciális támasztékrendszert kellett kitalálni. A további lépések megegyeztek a büsztön alkalmazottakkal.

Végezetül Tímárné dr. Balázs Ágnes restaurátor szavait idézem: „[...] a restaurálás – bár igényel némi kreativitást és kezűgyességet – mára interdiszciplináris tudománnyá fejlődött, amelyben a szakma sokkal járul hozzá a történettudományokhoz, ugyanakkor ehhez felhasználja a fizika, a kémia és a biológiai tudományok eredményeit. Amikor pedig restaurálásról dönt, a filozófia és az etika tudományát hívja segítségül.”²

A kiállítás és a fent leírt tárgyak 2014. augusztus 31-ig tekinthetőek meg az Iparművészeti Múzeumban.

CSONTOS KATALIN
főrestaurátor, Iparművészeti Múzeum

Jegyzetek

1. Balla Gabriella: A Bigot-pavilon – szecessziós épületkerámiák Párizsból. Az Iparművészeti Múzeum kiállítása. *Magyar Iparművészet*, 2013/5. 2–7;
2. Tímárné dr. Balázs Ágnes: *Műtárgyak, restaurálás és tudomány*. www.ace.hu/tudvil/balazsy.html – Hozzáférés: 2014. április 7.

Nemcsak belsőépítésze-tről

– az MKISZ-beli belsőépítészeti kiállítás(ok) és katalógusa apropóján

■ Olvastam Tóta József kollégám cikkét a lapban a kiállításról, a katalógusról, a belsőépítésze-tről és a belsőépítészek helyzetéről (MI/2014/4). Lényegében jól látja a dolgokat, többnyire igaza van. Lehetne árnyalni, finomítani, simítgatni, csomagolni, de ez a lényegen nem sokat változtat.

A történekekről dióhéjban – a Tóta-cikkbelit megelőző két kiállításról is.

Kortárs belsőépítészet kiállítás (megnyitó 2012. október 12-én). Már az, ahogy tudomásomra jutott, tipikus volt. Valakitől kaptam az infót, aki szintén kapta valakitől (a Magyar Képzőművészek és Iparművészek Szövetsége – MKISZ – Belsőépítés Szakosztálya nem küldött levelet, e-mailt, ahogy elvárható lett volna). Az infó: az utóbbi évek munkáiból vigyek be 2 darab 100x70 centiméteres tablót. Hogy végül kik és mit

adtak be, állítottak ki, az csak a megnyitón derült ki, lett látható.

Az én székem kiállítás (megnyitó 2013. november 19-én; a kiállításról lásd Kiss Éva írását: MI/2014/1). Erről is csak hallomás útján értesültem. Az infó: vigyek be maximum két székét. Végül 16 fő (nem csak belsőépítész, és nem csak veterán) 30 székét állították ki (nagy plakát is lett).

Ilyen ad hoc módon gyűjtött anyagokból nem lehet igazán komoly, ütős, koncepciózus, tematikus stb. kiállításokat szervezni, rendezni, de utalást, törekvést sem igen láttam erre. Az e-mailen kapott meghívók a rendező(k) személyét nem említik.

A *Kortárs belsőépítészet* kiállítás katalógus-terve. Arról, hogy katalógus készül, már szabályos körlevelet kaptam, pontos paraméterekkel, határidővel. Azokra számítanak, akik a 2012. őszi kiállításon szerepeltek. A kiállítást – kicsit bővítve – újra megrendezik. Indok: pályázati elszámolás miatt.

A 2014. évi *Kortárs belsőépítészet* kiállítás, finisszáz, katalógus (erről írt Tóta). A megnyitó (február 14.), a finisszáz (március 6.) és a katalógus (20 alkotó munkái) kiosztása a szokásos módon történt – semmi eltérő –, kirívó (mindenki öröme) csak a katalógus kemény borítója volt.

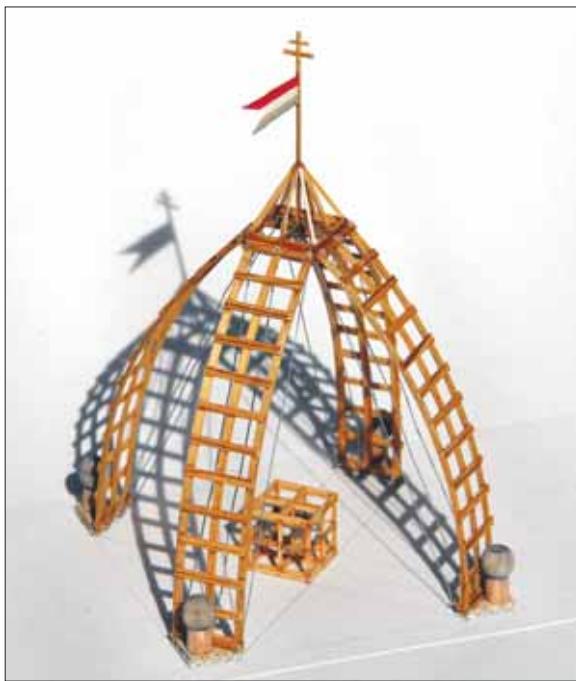
A háttérben történekekről – ötlet, koncepció, résztvevők, rendezés, pályázás, katalógus, egyebek – semmiféle információval nem rendelkezem, és ma sem rendelkezem.

Az, hogy manapság egy kiállítás megnyitójára csak a szűk szakma jön el (zömmel a kiállítók egy része), több mint elgondolkodtató. Közösen kell megoldást találnunk!

Próbálok értelmezni a dolgokat, ahogy én látom, a saját szem(üveg)emen át.

A Belsőépítés Szakosztály vezetősege – úgy látszik – több évtizedes Csipkerózsika-álmából kezd ébredezni. Az eddigi szinte semmihez képest ez a három kiállítás mégiscsak valami. Nem sikerült tökéle-

↳ **Rainer Péter: Szentélykapu (a 14. Velencei Nemzetközi Építészeti Biennále magyar pavilonja Fogadóterkapu pályázatára beadott, ARCUS jeligéjú pályámú 1:50-es makettje) / Péter Rainer: Sanctuary Gate (1:50 mock up of the work entered under the code word 'ARCUS' for the competition Gate of the Reception Space of the Hungarian Pavilion of the 14th International Architecture Exhibition) [2014] fenyőfa, acélbuzal, karton, textil, ragasztó; feszített íjszerkezet / pine wood, steel wire, cardboard, textile, glue; strung bow construction [10x10x16 cm]**

Fotó: Rainer Péter

tesen, istenem. Azt, hogy pontosan mi(ke)n és ki(ke)n múltott, kívülről megítélni nem tudom, inkább csak sejttem. A gondolat, hogy végre a belsőépítészek is rendezzenek kiállítást, jó. Látszik, hogy nem volt rá pénz, de az ötlettelenséget, koncepciótlanságot nem menti – reméljük, legközelebb jobb lesz. Pénz nélkül művészet jó kiállítást csinálni, pénzből nem kunszt, bár sok pénzből is lehet rosszat.

Tótának (köz)érdek(lődés)telen, koncepciótlan, semmitmondó, „semmi izgalom, kaland” stb. volt a kiállítás és a rendezése. Megértem, nagyjából egyet is értek, de...

Egy apró észrevételem van. Sok mindent (el)várok egy kiállítástól, speciel az izgalmat nem, legalábbis nem mindig, pontosabban többnyire nem. Szeretem a békét, a nyugalmat, a meghittséget, a szépet, a harmóniát és a csendet is. Sőt nemcsak szeretem, igénylem is (egyre inkább). Ezzel az izgatással, izgalomba hozással sehogy sem tudok megbarátkozni. A napi élet nekem épp elég izgalmat okoz. A csend egy nagyon fontos, érdekes és értékes valami, semmi esetre sem semmi, vagy valaminek a hiánya. Sok ember nem tud mit kezdeni a csenddel (a halállal sem), nem tud csendben maradni, nem is nagyon akar, sőt sokan egyenesen félnek a csendtől (és a haláltól is, mert nem tudják: az nem végállomás, hanem kapu, de ennek kifejtése messzire vezetne). Valami állandó háttérzaj kell, valamivel mindig zörögnek – idegesítő. A magam részéről komolyan koncentrálni – munkára, kiállításra – vagy meditálni csak teljes csendben, nyugalomban tudok. Ha egy feladat, kiállítás érdekel, és ilyen értelemben izgat is, az már más kérdés.

Ha általánosságban közlöm, hogy a honi vizuális művészet – azon belül az iparművészet, abban is különösen a belsőépítészet (és az ipari formatervezés, de ennek taglalása már igazán messze vezetne) – válságban van, nem sok újat mondok. De ha megpróbálok kicsit kifejteni, árnyalni (e cikk szűkös terjedelméhez mérten), akkor már kezd érdekessé válni a dolog – a benne élők, tevékenykedők többségének pedig egyre elkeserítőbbé, elviselhetlenebbé (hisz erre, ennek jobbítására tették fel az életüket).

Hogy a tulajdonképpeni magyar belsőépítészet mikor fogant, született meg, vált el az építészettől, lett

önállóvá, erősödött meg, érte el fénykorát, majd a második világháború után mit produkált, azt – ha a nagyközönség nem is – a szakma valamirevaló művelője tudja, ismeri, legalábbis tudnia kellene. Nem mellékesen azt is, hogy e hatalmas és nagy értékű produktum nap mint nap fogy, pusztul, pontosabban tönkretesszük, elpusztítjuk, megsemmisítjük. Ez nem (csak) műemlékvédelem kérdése, hiszen a magyar tárgykultúra szisztematikus megsemmisítése folyik. Erre semmiféle mentség nincs. Hogy ezt tudatlanságból, butaságból vagy tudván tudva teszik, tesszük – a végeredményt tekintve – egyre meg.

Ezt az eszement értékpusztítást, rombolást, pazarlást és szennyezést közös akarattal meg kell fékezni, meg kell állítani! Mindent meg kell tennünk kultúránk, értékeink megmentéséért, továbbhagyományozásáért! Célt érni azonban csak összefogva tudunk!

Hogy az utóbbi évtizedekben – a gyengülő kommunizmus, szocializmus és az erősödő (vad)kapitalizmus időszakában – howá süllyedt-tűnt, süllyesztettük-tüntettük, hagytuk süllyeszteni-eltűn(tet)ni szeretett szakmánkat (életünket, hazánkat), ez, ennek feltárása, kielemezése, a kiút meglelése az egyik legfontosabb, legegésőbb közös feladatunk!

Szakmánk szekerei – Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete (MAOE), MKISZ, Magyar Belsőépítészek Egyesülete (MABE), Budapesti Építész Kamara (BÉK) stb. – már szemlátomást nem tudnak az eddigi kerékvágásban és úton tovább haladni. A huszonegyedik órában vagyunk! Lépní, váltani kell! Szekeret, kerékvágást, utat, vagy mindet, minél előbb, mielőtt késő lesz!

Szakmánk problémái, sebei: képzés; továbbképzés; diploma; szerzői jog; jogosultság; egzisztencia; identitástudat; szakmagyakorlás; díjszámítás; elismertség; (Tóta által is citált) építész, belsőépítész, lakberendező (érdek)ellentéte; megosztottság; egymást közömbösítő, kioltó szakmai, érdekvédelmi szervezetek; kritika vagy annak hiánya; stb.; stb.

Azt az igazságot, ami Ferenc József királyunk jelmondata volt: viribus unitis (egyesült erővel), végre meg kellene fogadnunk! Csak együtt vagyunk hatékonyak, tudunk célt érni!

Az egész emberiség válságban van. Nem az elhúzó-

dó gazdasági válság a legfőbb baj, hanem az erkölcsi, etikai, értékrendi válság. Itt, és elsősorban magunkban kell rendet tennünk, megtisztulnunk, addig nem várható rend, megtisztulás más területeken sem.

Csak semmi pesszimizmus, semmi elkeseredés, van mit tennünk, és lesz mit tennie a jövő nemzedékének is. Tegyük a dolgunkat jobban, hatékonyabban a kö-zért, magunkért.

RAINER PÉTER
belsőépítész

Hibagazítás: 2014/4. számunkban Tóta József Belső-építészek egymás közt című cikkében tévesen áll, hogy „az MKISZ (Magyar Képzőművészek és Iparművészek

Szövetsége), a Képzőművészeti Alap egyik utódszerveze-te...” Az MKISZ a rendszerváltás óta „a kiemelkedő mű-vészeti tevékenységet folytató képzőművészek, iparművészek, tervezőművészek, restaurátorok, művészettörténészek és művészeti írók szervezett együttműködésének” helyszíne.

A vitát a belsőépítészet helyzetéről, gondjairól folytatni szeretnénk. Célunk nem az értékek lerombolása, eltörlése, hanem az, hogy a szakma résztvevőinek jogos, vagy vélt sérelmeit, észrevételeit, panaszait közvetítsük, még akkor is, ha azok olykor túllentül szenvedélyesek. Lapunk az ér-tekek megmentéséért, újraértelmezéséért küzdőknek sze-retne segíteni.

(A szerk.)

Olga K. Ninkov – Ljubica Vuković Dulić: Secesija u subotičkim javnim zbirkama / Szecesszió a szabadkai közgyűjteményekben

■ Az Osztrák–Magyar Monarchia élénk művészeti kapcsolatait és utóéletét számomra azok a nagyméretű, maszkos, kék színű Zsolnay vázák szimbolizálják, amelyek Bécsben a Donaukanal egyik partszakaszát, s Szabadka fürdővárosában, Palicson a sétányt díszítették, s maradt belőlük példány Pécssett is.¹ Felállításuk ideje egybeesett a szecesszió kibontakozásával, mely nem csupán Budapestet, hanem a vidéket is széles körben érintette, s ennek köszönhető, hogy Szabadka nemcsak Kosztolányi Dezső, Brenner József, alias Csáth Géza szülővárosaként, hanem a szecessziós építészet egyik kiemelkedő jelentőségű együtteseként is ismert. Az utóbbi években egymás után jelentek meg a város neves épületeit, s gyűjteményeit bemutató tanulmányok. A város első szecessziós épületét, egy holdsarlós akttal díszített lakóházat (sajnos, 2010-ben lebontották) Raichl Ferenc építette, akinek nevét és tevékenységét szinte a teljes ismeretlenségből az 1970-es években Duranci Béla művészettörténész emelte ki. Csáth Géza képzőművészeti munkásságát is feldolgozták. Legutóbb földesi orvosi naplójának rajzairól készült kiadvány.² Kiállításokon is bemutat-

ták, Budapesten a Közép-európai Kulturális Intézetben, Szabadkán a Városi Könyvtárban. 2012-ben reprezentatív könyv dolgozta fel a Komor Marcell és Jakab Dezső tervezte százéves Városházát, s az általuk tervezett zsinagógáról is készültek tanulmányok. A legfrissebb kiadvány Olga Kovačev Ninkov (Ninkov K. Olga) és Ljubica Vuković Dulić *Szecesszió a szabadkai közgyűjteményekben* című, kétnyelvű (szerb és magyar) kötete.

A több száz tárgyat felsorakoztató, gazdagon illusztrált, képes katalógussal kísért könyv elsősorban a Szabadkai Városi Múzeum anyagán alapul, de más közgyűjtemények, levéltárak és visszaemlékezések adatait is tartalmazza. Gazdag képző- és iparművészeti, valamint fotótörténeti anyagon át idézi fel Szabadka művészeti és kulturális életét. Nemcsak művészettörténeti elemzés, hanem kultúrtörténeti feldolgozás is, egy feltörekvő, gazdagodó, az 1900-as években óriási ütemben fejlődő város virágkora bontakozik ki a tanulmányokból.

A Vágó testvérek által tervezett Szabadkai Városi Múzeum eredetileg lakóház volt, Dömötör Miksa

Faragó Géza: Törley pezsgő – számolócédlula / Géza Faragó: Törley champagne. Sales slip
A grafikai megoldás Faragó Géza 1909-es plakátja alapján készült, nyomda: Kunossy Műintézet, Budapest (Városi Múzeum, Szabadka) / Graphic design after Géza Faragó's poster of 1909. Printed in Kunossy Műintézet, Budapest (Municipal Museum, Subotica/Szabadka) [13,3x6,7 cm]

Fotó: a könyvből

A Városháza földszintjén levő Városi kávéház berendezése, Szabadka / Interior of the Town Café at the ground floor of the Town Hall. Szabadka (now Subotica, Serbia) [cca. 1912] Hollósi József felvétele (másolat) / Photo by József Hollósi (copy)

gyermekorvos otthona és rendelője, de itt működött a szabadkai nyomda is. Az ötszobás lakás mellett az emeleten két bérlakás is volt, emlékeztetve a korabeli budapesti polgárság hasonló foglalkozású tagjainak életnívójára.³ Komor Marcell és Jakab Dezső, valamint a Vágó testvérek és a kiváló helyi építész, Raichl Ferenc művei példázzák leginkább azt a gazdagságot és azt az új iránti érdeklődést, amelyet a képzőművészeti élet is követni igyekezett. Az említett épületek a Lechner-iskola „magyaros szecessziójának” és a bécsi építészetnek a stílusjegyeit mutatják, míg a festők a korszak legmodernebb iskoláiban képezték magukat, a nagybányai és kecskeméti művésztelepeken tanultak, dolgoztak (Csóvits Ilona, Farkas Béla, Oláh Sándor). Egészséges felzárkózási vágy vezette a város vezetőségét, intelligenciáját, a nagyarányú építkezések mellett művésztelep alapításának gondolata is felmerült.

Ninkov K. Olga tanulmányában részletesen feltárta, s hazai és nemzetközi kontextusba helyezte a város képzőművészeti életét. Bár elsősorban a helyi mesterekre, s a helyi gyűjteményekben található művekre, így például Aczél Henrik munkáira koncentrált, de

megemlítette a gyermek- és ifjúkorát Szabadkán töltő Telcs Edét, s az egy ideig Újvidéken tartózkodó Pechán Józsefet is. Kitért azokra a délvidéki művészekre is, akiknek munkássága másutt bontakozott ki, például a gödöllői művésztelepre került Juhász Árpád, valamint Frey Rózsa és Frey Vilma szövönők is itt dolgoztak. Bemutatja a város életében jelentős képzőművészeti eseményeket, így az első nagy hatású kiállítást, a *Nemzeti Szalon* 1903-as szabadkai tárlatát. A szabadkai értelmiség érdeklődési körének bemutatásában segítségére voltak Csáth Géza ifjúkori visszaemlékezései, melyekben beszámol a család budapesti és szegedi tárlatátogatásairól, s megtudjuk azt is, hogy milyen folyóiratokat járatnak. A Raichl-villáról maradt feljegyzések (a villában például a férfiak számára, keleti tárgyakkal berendezett „török szoba” is volt) tehető polgárságról tanúskodnak.

A fényképek, újságok hirdetései megőrizték az egykori kávéház és néhány üzlet emlékét, megtudjuk,

hol vettek divatos hazai és külföldi cipőt és kalapot a szabadkaiak. Ljubica Vuković Dulić egy 1906-ban készült címtár alapján 60 női szabót, 119 cipészt és 8 női kalapost sorol fel. A művészeti trendek, például a japanizmus követését bizonyítják a múzeum japán tárgyai.

Míg a festészet a plein air és a szecesszió jegyeit mutatja, az iparművészeti anyag igen változatos, a használati tárgyak többsége az Osztrák–Magyar Monarchia tárgykultúrájának emléke, például bécsi műhelyben készült egy ezüstözött gyertyatartó-pár (Albert Köhler & CIE), ahogy a székek egy része is Bécsből, a Thonet testvérek gyárából való. A források szerint a szabadkai üzletekben többek közt a schlaggenwaldi Haas & Czjzek porcelángyárból, s a körmöcbányai majolikagyárból származó árukat tartottak. A múzeumban látható néhány, a Városháza építészei által tervezett szívmotívumos szék és asztal is.

A kötet erénye a már csak nyomokban meglévő tárgyi kultúra legapróbb morzsáinak, számolócéduláknak, hirdetéseknek, fotóknak és képes levelezőlapoknak a gondos összegyűjtése, melyek a polgárosodás,

városiasodás korabeli szintjéről tanúskodnak. Ninkov K. Olga többek közt a porcelán-, üveg- és fémtárgyakról, a képeslapokról és a fényképészek műtermeiről számolt be. A gyűjtésben jelentős részt vállaló Vuković Dulić pedig a bútort- és könyvművészet fennmaradt emlékeit foglalta össze.

A szabadkai élet egy másik oldalát, a kerékpározás hagyományát most Budapesten, a *Néprajzi Múzeumban* a *Szabadkai Városi Múzeum* rendezésében láthatja a közönség.

GELLÉR KATALIN
művészettörténész

(*Gradski Muzej, Subotica / Városi Múzeum, Szabadka, 2013. 192 p.*)

Jegyzetek

1. Történetüket Merényi György művészettörténész és Bosko Krstić szerb újságíró is megírta.
2. Ágoston Pribilla Valéria, Hózsá Éva és Ninkov K. Olga (szerk.): „Csak nézni kell ezeket a rajzokat...” *Csáth Géza földesi naplórajzainak és rajzfűzetének atlasza*. Városi Könyvtár, Szabadka, 2009.
3. Hanák Péter: *A kert és a műhely*. Gondolat, Budapest, 1988, 39–42.

MINT-A mesében

Simon Judit textilművész és Demény Andrea grafikus kiállítása a FISE Galériában

■ Simon Judit (Ditta) *MINT-A mesében* című kiállítása tematikájának egyik vezérfonala a minta. A geometrikus-organikus mintacsalád darabjait részben a természeti elemek vonalai, sziluettjei, részben pedig a fafaragás technikája inspirálták. A vonalas, barázdált motívumok megjelenítésében két technikát alkalmazott a különböző textilfelületeken. Egyrészt a digitális textilnyomtatást, másrészt pedig a nemezelt felületek kiképzésében olyan egyedi technikát alakított ki, melylyel a minta plasztikus, grafikus hatást kelt. A felületek mélysége, színharmóniái sajátos módon váltakoznak, a nemezelt és nyomott anyagok a mintákban találkoznak egymással. A motívumok hangulata a nemezruhák világát igyekszik tükrözni. A textilhangsúlyos

öltözékek egyszerű, tradicionális szabásokkal készülnek, a nemezelési eljárások változatosak (hagyományos és egyedi), alkalmazkodva a hordhatósági, környelmi szempontokhoz. A nemezruhák kollekciónként más-más inspirációból kiindulva alkotnak egységes képet: letisztult vonalak, natúr földszínek vagy erős szíkontrasztok, a természeti népek művészete és a kortárs design hatására támaszkodva. A kiegészítőkben az öltözékek mintái, hangulata köszönnek vissza, a fémelemek ellenpontozzák a gyapjú melegségét.

Demény Andrea *MINT-A mesében* kiállításának tematikája két szálon fut: a képek egy része visszavezet a gyermekkorba, vissza a gyerekkori emlékekre, helyszínekre, és azokra a tárgyakra, amelyek felhasznál-

Simon Judit: Öltözék.
Atlantis mintás szoknya
és nemezelt pelerin,
blúz nemezbetéttel /
Judit Simon: Outfit.
'Atlantis' patterned
skirt, felt cape,
blouse with felt insert
 [2013–2014]
nemezelt, fém-
elemekkel díszített /
felt technique,
metal decoration

Demény Andrea:
Múlt-hatások I–V. /
Andrea Demény:
Past Influences, I–V
 [2013] *vegyes*
technika, kollázs /
miscellaneous
techniques, collage
 [70x50 cm;
 4x / 32x24 cm]

Fotó: Kovács Richárd

Fotó: Kovács Richárd

nálásával az alkotó mintaterveket készített, majd ezeket kollázszerűen beépítette képeibe. A kiállítás másik tematikai vezérfonala, *La Fontaine-állatmesék felnőtteknek* címmel, az alkotó által több La Fontaine-kötetből kiválasztott mesék feldolgozása. Az illusztrációk enyhén szürreális mesevilága jól tükrözi a meseíró ironikus, groteszk látásmódját korának (1600-as évek) társadalmáról. A grafikus ebben az esetben is felhasználta az adott illusztrációhoz illeszkedő motí-

vumot, mintát egy-egy adott meséhez. Ez a két szál így egyfajta egységet alkot, összekötő kapocs a gyermekkor és a felnőttkor között, hiszen minden alkotóban ott rejtőzik valahol a felhőtlenül szabad, kreatív gyermek.

Összeállította MASCHER RÓBERT
designer, a Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület elnöke
 (FISE Galéria, Budapest, 2014. május 6–23.)

Hírek

■ **A Humántapéták pályázat nyertesei.** A Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti, valamint Film- és Fotóművészeti tagozata által, a Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete tagjai és a művészeti felsőoktatási intézmények hallgatói, s végzett hallgatói számára közösségi, nyilvános tereken elhelyezésre kerülő, sokszorosítható műalkotások tervezésére meghirdetett pályázatra 144 alkotó 318 munkával jelentkezett. Ezek közül 33 pályaművet az év folyamán bemutatnak majd a budapesti Vigadóban

rendezendő kiállításon. Egyenként 300 ezer forintos díjjal jutalmazott a szakmai zsűri tíz kiemelkedő alkotást, Baricz Kati, Dömötör László, Ferth Tímea – Krompáczki Péter, Hegedűs 2 László, Horkay István, Kassayné Gráfel Judit, Lelkes László, Nemes Gabriella, Szilágyi Varga Zoltán és Zeman Zoltán munkáját.

■ **GrafiTri** – XXVI. Miskolci Grafikai Triennále. A Miskolci Galéria felhívására 200 művész közel 700 alkotással jelentkezett.

A szakmai zsűri közülük választotta ki a 130 alkotó 400 művét bemutató tárlat anyagát, amely 2014. május 31. és szeptember 6. között tekinthető meg a Rákóczi-házban, a Miskolci Galéria kiállítóhelyén. (Rákóczi u. 2.)

■ **Látványfaragás Egerben.** – *Generációk* címmel készítette el harmincharmadik, szabadterei szobrát Rostás Bea Piros. Szülővárosában, Egerben ez az első munkája. A két, egyenként húsztonnás mészkőtömböt ő vá-

lasztotta ki Székelyhidason. A szobor faragását a régi 3-as iskola udvarán személyesen, de webkamera közvetítésével az interneten is figyelemmel lehetett kísérni. Az elkészült művet június 26-án avatták fel a Felsővárosban, az egriek által ma csak az egykori fényszobor helyeként emlegetett, névtelen téren.

■ **A bárányok nem hallgatnak** – *A jubtartás és pásztorélet európai öröksége* címmel 2014. április 11-én megnyílt a Skanzen (Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre, Sztaravodai út) legújabb, október 31-ig látható kiállítás. A 450 négyzetméteres Magtárban tucatnyi európai ország több mint harminc gyűjteményéből ötezer évet átölelő tárgyakat mutatnak be. A bárány éve alkalmából Szőke Gábor Miklós szobrászművész 4 méter magas, több mint háromtonnás, fémből, 1500 lécből, és több ezer csavarból álló rackajuh-szobrot (*kép*) készített a múzeumnak.

■ **Év Múzeuma 2013** – a Pulszky Társaság Magyar Múzeumi Egyesület által alapított díjat a Magyar Nemzeti Múzeumban a *Múzeumok Majálisán* adták át 2014. május 17-én a szombathelyi Iseum Savariense Régészeti Műhely és Tárház, valamint az Óbudai Múzeum képviselőinek. A 2013-as Év Kiállítása pedig a kaposvári Rippl-Rónai József-emlékház, Róma-villa felújított állandó kiállítása lett.

■ **Mű – Történetek – Az emlékezés éve 1914–2014** címmel a Gödöllői Iparművészeti Műhely csoportos kiállítást rendez a *Régi ház 1914–2014 – Kezdet és vég* gödöllői tematikus év keretében 2014. június 14. és szeptember 30. között a GIM-házban. (Gödöllő, Körösfői u. 15–17.) A tárlaton szereplő művek alkotói: Anti Szabó János, Dobesch Máté, F. Orosz Sára, Fábián Dénes Zoltán,

Fotó: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre

Hager Ritta, Incze Mózes, Kákonyi Csilla, Katona Szabó Erzsébet, Kecskés Ágnes, Kókay Krisztina, Kovács Péter, Kun Éva, Orosz István, Pannonhalmi Zsuzsa, Prutkay Péter, Remsey Flóra, Rieger Tibor és Szuppán Irén.

■ **111 év – 111 kesztyű** – *Emlékek a kesztyűgyártás múltjából* címmel kiállítás nyílt a Janus Pannonius Múzeum Történeti Osztályának rendezésében a Vasváry-házban. (Pécs, Király u. 19.) A pécsi kesztyűgyár ipartörténeti gyűjteményét 2006-ban védetté nyilvánították, ennek gazdag anyagából mutat be válogatást a tárlat. Hamerli és Hunor kesztyűmodellek, vaskesztyű, apró tokba rejthető kesztyű, egyházi liturgiában használt kesztyű és indián kesztyű mellett régi eszközök, speciális gépek, különféle viseleti darabok, divattörténeti tárgyak is

szerepelnek a kiállításon. A látogatók szavazhatnak a nekik legjobban tetsző kesztyűmodellekre, és a játékban részt vevők között a kiállítás zárása után ajándékokat sorsolnak ki. (2014. április 9-től október 5-ig.)

■ **Művészi ivókút.** Ambrus Éva keramikus iparművész közel harminc évig élt Hódmezővásárhelyen, s most felajánlotta a vásárhelyi Liszt Ferenc Ének-zenei Általános Iskolának fagyálló Fuchston anyagból készített ivókútját. Az iskola 18. századi épületének udvara megfelelő hely az alkotás felállítására, és a diákok számára hasznos funkcióját is betöltheti.

■ **A Magyar Értéktár** – Hungarikumok Gyűjteményébe a Zsolnay kerámia után a Hungarikum Bizottság 2014. május 16-i döntése

alapján bekerült a pécsi Zsolnay Kulturális Negyed is. 2010-ben az Európa kulturális fővárosa projekt legnagyobb beruházása volt a Zsolnay Porcelánmanufaktúra területén létrehozott Míves negyed, Alkotó negyed, Gyermek és Családi negyed, és az Egyetemi negyed. (Pécs, Zsolnay Vilmos u. 37.)

■ **Római ösztöndíj.** A Római Magyar Akadémia képzőművészeti alkotók számára meghirdetett egy hónapos ösztöndíjpályázatára huszonkilencen jelentkeztek. Közülük Barabás Zsófia, Barta János Gábor, Krámlí Márta, Moizer Zsuzsa, Nyilas Márta, Székelyi Katalin és Tóth Árpád kapott lehetőséget a római galériák, gyűjtemények és múzeumok megismerésére, kapcsolatok kiépítésére és alkotói tapasztalatok szerzésére.

■ **Szakállszárító a 14. Velencei Nemzetközi Építészeti Biennálén.** Az 1909 óta saját pavilonnal rendelkező Magyarország 2014. június 7. és november 23. között mutatja be tárlatát, Jakab Csaba és Márton László Attila *Építés – Az építés folyamata, ember- és közösségformáló ereje, hatása az épített környezetre* című díjnyertes projektjének megvalósítását. Az építés szakos hallgatók számára kiírt, a biennáléhoz kapcsolódó pályázatra 43 modell és tervrajz érkezett. Közülük hat temesvári egyetemista: Järger Zsolt, Molnár Zsolt, Szemcsuk Franciska, Benedek Tímea, Czáka Zoltán és Tóth Bertalan István közös munkája, a *Szakállszárító* kapott lehetőséget arra, hogy megépítsék az átriumban és az épület előtt. A szakállszárító fedett, ülőhelyekkel berendezett, ideiglenes tartózkodásra szolgáló helyiség. Eredetileg a kapuórség használta, ma közösségi térként szolgál. Az egy hónapig tartó építkezést a közönség bevonásával, kalákában végzik az egyetemisták. A sza-

Design Hét Budapest 2014: ÁTVITT ÉRTELEM

A Design Hét Budapest fesztivál idén összesen tíz napra a fővárosba varázsolja a hazai és a nemzetközi designélet legjavát, a programok széles körével október 3. és 12. között várja a nagyközönséget. A fesztivál védnöke és főszponzora a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, kiemelt szakmai partnere a Magyar Formatervezési Tanács és a Design Terminál, szervezője a HIPAVILON Magyar Szellemi Tulajdon Ügynökség.

Az immáron 11. alkalommal megrendezésre kerülő Design Hét Budapest fókuszában a mindennapi életünket egyre inkább átható technológia, az internet, az okos eszközök használatának általános elterjedése, és ezeknek a design számos területére gyakorolt hatása áll. Az **ÁTVITT ÉRTELEM** szlogen jegyében a fesztivál programadó rendezvényei elsősorban a formatervezés és a technológia kapcsolódási pontjait, lehetőségeit, legújabb eredményeit, aktuális kérdéseit mutatják be, esettanulmányokkal, előadásokkal, gondolatébresztő beszélgetésekkel.

Folytatva az elmúlt években nagy népszerűségnek örvendő kezdeményezést, **2014-ben a Holland Királyság lesz a fesztivál díszvendége.** A hazai designszakma egészét megmozgató, széles közönséget vonzó eseménysor keretében idén is sor kerül a Design Hét Budapest saját szervezésű programjaira: a nemzetközi és hazai anyagot felvonultató nyitókiállítás a fókuszba állított témát járja majd körül, de lesz Nyitott Stúdiók, vásárlási akció, miközben a Design Túrák és a gasztroprogramok sora is folytatódik. Természetesen ez alkalommal sem múlhat el a fesztivál sztár-designer vendég nélkül, és **a hazai designszakma legrangosabb díjait** (*Magyar Formatervezési Díj, Design Management Díj*) 2014-ben **is a fesztivál keretében adják át.**

Idei újdonság, hogy az itthon és az országhatárokon túl is széles körű ismertségnek örvendő **Central European Fashion Days** programjaira, köztük a *Gombold újra!* pályázat, a közép-európai divattervezők egyik legrangosabb megmérettetésének eredményhirdetésére és nagyszabású divatbemutatójára is a Design Hét Budapest nyitóhétfőjén kerül sor.

A Design Hét Budapest 2014 felhívása letölthető a designhet.hu oldalról.
További információ: designhet.hu, [facebook.com/budapestdesignweek](https://www.facebook.com/budapestdesignweek)
További információ a média számára: Fábics Natália, *Design Hét Budapest, kommunikáció*
pr@designhet.hu, +36 30/924 42 24

kálszárító elkészülte után pedig egy-egy jelképes facsipessel járulhatnak hozzá a munkához a látogatók.

■ **Különdíj** a németországi kortárs üvegművészeti fesztiválon, Coburgban. 1977, 1985 és 2006 után negyedik alkalommal szervezték meg a coburgi hercegek egykori műgyűjteményét őrző vármúzeumban a kortárs üvegművészeti fesztivált (*Coburger Glaspreis / The Coburg Prize for Contemporary Glass*). 26 nemzet 150 üvegművészének 170 munkája látható a 2014. szeptember 14-ig nyitva tartó kiállításon. A zsűri négy művész munkáját jutalmazta különdíjjal, köztük Lukácsi László színes síküvegekből és tükrökből ragasztott tömbből csiszolt legyezőszobrát, melyet a hazai közönség 2013-ban a budapesti *Art Marketen* már láthatott.

■ **Üzenetek W. Sh.-től / Messages from W. Sh.** – A William Shakespeare művei által ihletett munkákból: Katona Szabó Erzsébet papírkollázsaiából és Kodolányi Gyula verseiből rendezett két sikeres kiállítás után (Országos Széchényi Könyvtár, 2010; Barabás Villa, 2014) a *Hungarian Review* és a *Magyar Szemle* összefogásával kétnyelvű, verses-képes könyv született. A kötetben Katona Szabó Erzsébet gyúrt, vasalt, akva-

rellel, tussal, diópáccal készült kollázsain szonettidézetek láthatók, Kodolányi Gyula Shakespeare-rel „beszélgető” verseit pedig Tony Brinkley fordításában olvashatjuk.

■ **A könyvember.** – A könyvművészet történetének kiemelkedő fejezetei egy-egy nyomdászdinasztiához kötődnek. A Kner család örökségét a harmadik generációhoz tartozó, nagy tehetségű tagja, a 100 éve született könyvtervező művész, Haiman György vitte tovább. Az ő munkásságának állít emléket a Petőfi Irodalmi Múzeum tárlata. (Bp. V., Károlyi u. 16.) A kiállításához kapcsolódóan *Irodalom, tipográfia, poszterek* címmel 43 tervező, a TypoSalon idei plakátpályázatára érkezett munkáit is bemutatják. (2014. május 28-tól szeptember 14-ig.)

■ **TűzfalRehab.** A tíz éve alakult Neopaint Works ötfős csapata 2010-ben indította el *TűzfalRehab* elnevezésű akcióját. Az erzsébetvárosi önkormányzattal és a Trilak gyárral együttműködve egyre több háborús foghíj tűzfalára varázsolnak remek képeket. Legutóbb a Madách Imre Gimnázium udvarát lezáró 600 négyzetméteres tűzfalra festettek meg egy, a gimnazisták által kiválasztott régi képeslapot, mely a századfordulós Nagykörutat ábrázolja. A Budapest Anno, a nemzet színészeinek portréja, vagy például a londoni 6:3-at megörökítő tűzfalfestmények mellett meghökkentő, háromdimenziós földfestményeket is alkottak Budapesten, az Árkád bevásárlóközpontban.

■ **Múzeumok Éjszakája.** Budapesten tizenegyedik, vidéken kilencedik alkalommal rendezték meg a *Múzeumok Éjszakáját*. A 2014. június 21-én éjféltől 22-én éjfélig több száz helyszínen zajló események idén is sok látogatót vonzottak. Nemcsak mú-

zeumok, hanem állatkertek, vadasparkok, fürdők, arborétumok, kulturális központok is csatlakoztak a Szent Iván éjjeléhez kapcsolódó eseménysorozathoz. A Ráday utcában *Terített asztal* címmel rendeztek különleges alkalmi tárlatot, melyen az Iparművészeti Múzeum *Pompa az asztalon – menyasszonypohár, csirágfogó, pástétomos tál* című összeállításával vett részt. Az asztaldíszek és más reprezentatív edények mellett ritka ételkülönlegességek tálalásának és fogyasztásának eszközeit is láthatták az érdeklődők, többek között egy 1880–1890 között a bécsi J. & L. Lobmeyr üvegyárban készült ezüsthogylatú üvegcancsót, mely egy likőröskészlethez tartozik.

Fotó: Iparművészeti Múzeum, Budapest

A MAGYAR IPARMŰVÉSZEZET
AZ ALÁBBI MŰZEUMOKBAN
ÉS KÖNYVESBOLTOKBAN KAPHATÓ:

Corvina Könyvesbolt

7621 Pécs, Széchenyi tér 8.

Cser Könyvkiadó

1114 Budapest, Ulászló utca 8.

Fókusz Könyvruházak

1072 Budapest, Rákóczi út 14.

7621 Pécs, Jókai utca 25.

FUGA Budapesti Építészeti Központ

1052 Budapest, Petőfi Sándor utca 5.

Iparművészeti Múzeum, Könyvshop

1091 Budapest, Üllői út 33–37.

Írók Boltja

1061 Budapest, Andrássy út 45.

Klauzál13 – Könyvesbolt és Galéria

1072 Budapest, Klauzál tér 13.

Koller Galéria

1014 Budapest, Táncsics Mihály utca 5.

Lira Könyvesboltok

6000 Kecskemét, Hornyik körút 2.

8500 Pápa, Celli utca 11.

9700 Szombathely, Kassuth Lajos utca 8/3.

Magyar Nemzeti Galéria, Shop

1014 Budapest, Szent György tér 2.

Műcsarnok, Shop

1146 Budapest, Dózsa György út 37.

Nagytétényi Kastélymúzeum

1225 Budapest, Nagytétényi Kastélypark

Palmetta Design Galéria

1111 Budapest, Bartók Béla út 30.

2000 Szentendre, Bogdányi út 14.

Péter-Pál Galéria

2000 Szentendre, Péter-Pál utca 1.

Püski Könyvesház

1013 Budapest, Krisztina körút 26.

Rómer Flóris Művészeti és Történelmi Múzeum

9021 Győr, Király utca 17.

Szépművészeti Múzeum, Shop

1146 Budapest, Hősök tere

Városi Képtár – Deák Gyűjtemény

8000 Székesfehérvár, Oskola utca 10.

KÜLFÖLDÖN TERJESZTI:

Batthyány Kultur-Press Kft.

H–1014 Budapest, Szentháromság tér 6.

Tel.: (1)489-0120, (1)212-5303

A folyóirat korábbi példányai
a szerkesztőségben megvásárolhatók.

Dear Reader,

■ In the Exhibitions section of Issue 5, focusing the exhibition *Border Than Painting* in the Museum of Applied Arts, Budapest, providing a representative selection of modern Hungarian commercial posters from between the two World Wars (1924–1942), we publish the opening speech by René Grohnert, Director of the Deutsches Plakat Museum (Museum Folkwang, Essen), appraising the Hungarian poster art of the period.

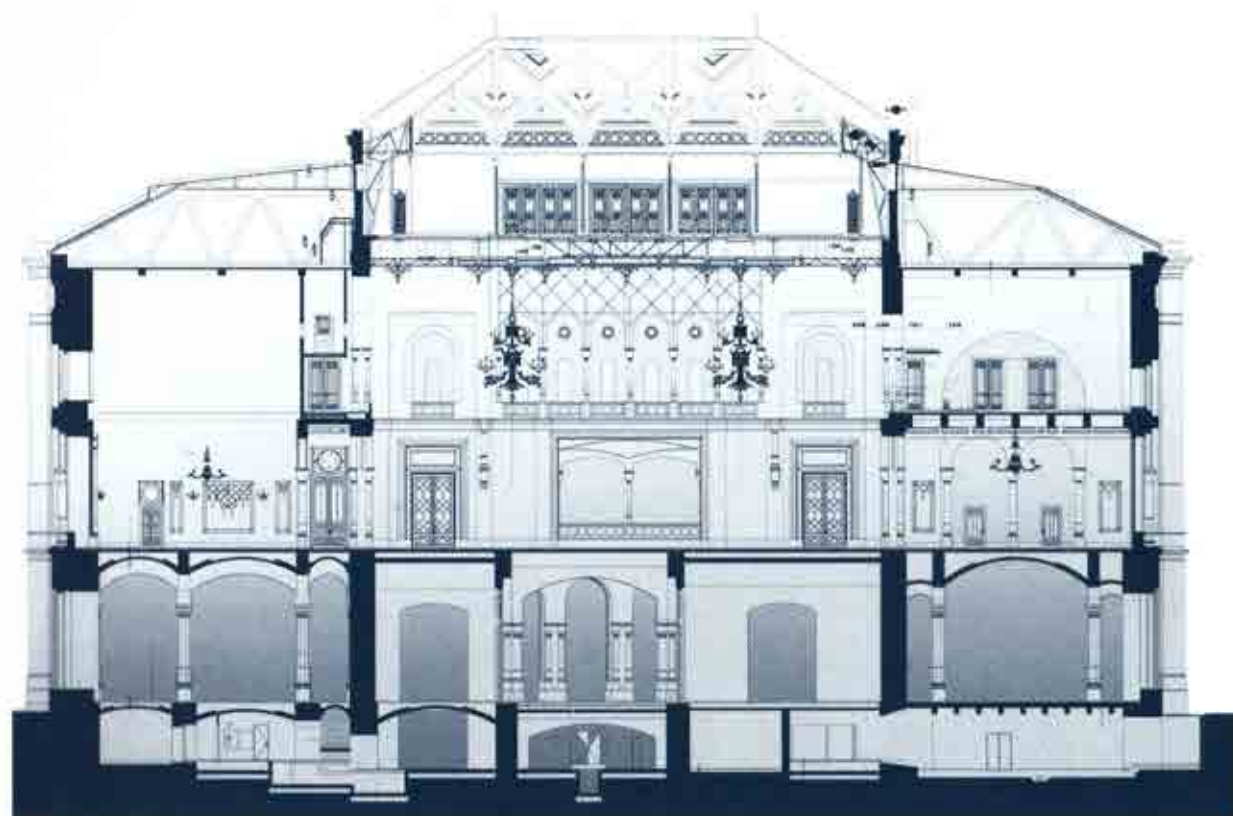
Textile artist Andrea Ruttká's experiments with pin-drawn pictures often seasoned with zip fastener applications, are playful, still significant in their playfulness, just like textile artist Márta Vető's textile pictures exhibited at Palmetta Design Gallery, rendering the order—the order created by free swinging—by visual tools.

At the inaugural ceremony at the Hungarian Academy of Arts Zoltán Bohus on 4 April 2014, ceramic artist Imre Schrammel lauded the pre-eminent glass artist awarded with prestigious Hungarian and foreign prizes. In Bohus' glass sculptures light is rendered through their extraordinarily sensitive, delicate forms of laminated and ground plate glass.

In our Safeguarding Values section special attention is given to the rebuilding and restoration of the Pest Vigadó, an emblematic building of Hungarian culture. After our article profoundly surveying the ragged, sometimes adventurous, sometimes tragic history of the building, a studio talk with architect Viktor Takács, ministerial commissioner for the supervision of the renovation works, with restorer András Seres and with interior designer Erzsébet Gothárd awarded with the prize 'Interior Designer of the Year 2013' for this project outlines the process of the renewal and future prospects.

In the Books section the volume by Olga-K. Ninkov and Ljubica Vuković Dulić: *Secesija u subotičkim javnim zbirkama / Szecesszió u szabadkai közgyűjteményekben* is reviewed, an excellent catalogue of Art Nouveau works kept in public collections in Subotica/Szabadka (now Serbia), the second largest town of the Autonomous Province of Vojvodina, of textiles, Zsolnay ceramics, pieces of furniture and graphic ads reminiscent of the age of the Austro-Hungarian Monarchy.

ÉVA KISS
Editor-in-Chief

Keresztmetszet. Gothárd Erzsébet terve a Vigadó felújításához /
Cross section. Design for the renovation of the Vigadó building by Erzsébet Gothárd

nka
Nemzeti Kulturális Alap

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

A folyóirat ára: 750 Ft